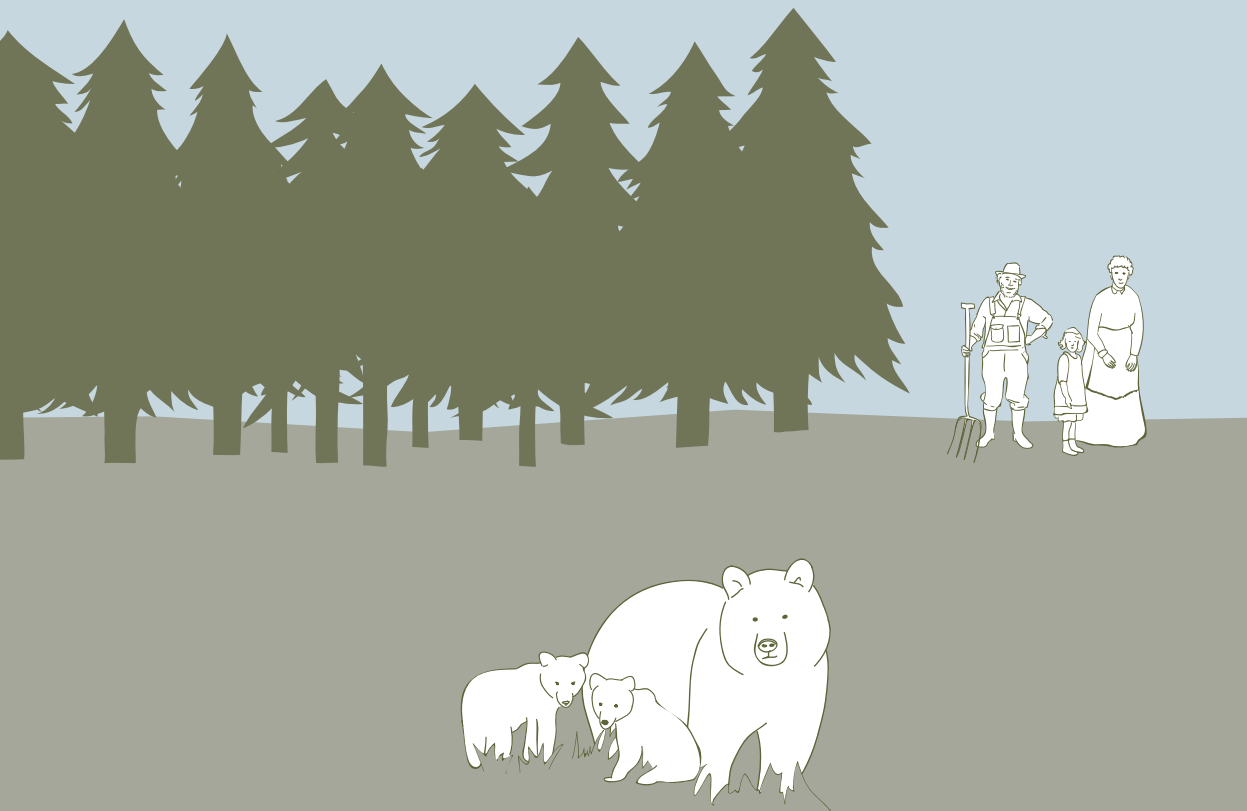

Priročnik za razumevanje in reševanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi:

Strategije in nasveti za uspešno
komunikacijo in sodelovanje
z lokalnimi skupnostmi

Seth M. Wilson

Sodelujoči

Ivan Albertini, Fabio Angeli, Daniele Asson, Matej Avsec, Tiziano Bagatoli, Miran Bartol, Matej Bartol, Paolo Benedek, Mauro Benvenuti, Tomaž Berce, Elizabeth Bradley, Natalia Bragalanti, Roberto Calvetti, Rok Černe, Sandro Cicuttini, Dario De Martin, Umberto Fattori, Marcia Festa, David Grlj, Claudio Groff, Dario Hipolito, Djuro Huber, Klemen Jerina, Boštjan Jež, James J. Jonkel, Marko Jonozovič, Irena Kavčič, Felix Knauer, Aleš Kresevič, Peter Krma, Miha Krofel, Josip Kusak, Aleksandra Majić Skrbinšek, Urša Marinko, Paolo Molinari, Anja Molinari, Tanja Musil, Gregory Neudecker, Luca Pedrotti, Georg Rauer, Slaven Reljić, Andrej Sila, Matija Stergar, Alberto Stoffella, Adriano Stringari, Gabriele Vettori, Marko Vilfan, Bojan Vivoda in Walter Vuerion

Predlog za navajanje

Wilson, S. M. 2016. Priročnik za razumevanje in reševanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi: Strategije in nasveti za uspešno komunikacijo in sodelovanje z lokalnimi skupnostmi. Zavod za gozdove Slovenije – projekt LIFE DINALP BEAR, Ljubljana, Slovenija. 60 str. prevod

Zahvale

Hvala vsem sodelujočim pri projektu LIFE DINALP BEAR za povabilo k sodelovanju. Vesel sem, da sem lahko del te zavzete in vsestranske ekipe strokovnjakov, ki si prizadeva za izboljšanje sobivanja človeka in velikih zveri v posameznih evropskih državah. Rad bi se zahvalil Marku Jonozoviču, Roku Černetu, Klemnu Jerini, Mihi Kroflu, Aleksandri Majić Skrbinšek, Urši Marinko in Paolu Molinariju za njihove smernice in predloge pri oblikovanju idejnih zasnov tega priročnika. Hvala Jennifer C. Ellis za koristne uredniške pripombe pri začetnih verzijah tega priročnika. Posebna zahvala gre Gregu Neudeckerju, Jimu Stonu, Davidu Mannixu in Dennyju Iversonu za večletno mentorstvo. Hvala tudi Jamieju Jonklu in Liz Bradley z Ministrstva za ribištvo, prostoživeče živali in parke v Montani – dvema najboljšima ambasadorjema za prostoživeče živali, s katerima sem imel čast sodelovati. Hvala tudi lastnikom zemljišč, živinorejcem in vsem sodelujočim, ki sestavljajo skupnost Blackfoot Challenge – bili so dragoceni svetovalci in učitelji.

Zahvala gre tudi Susan Clark in Denise Clark, Maggie Schilling, Jennifer Jellen in Peyton Griffin ter Upravnemu odboru Northern Rockies Conservation Cooperative (NRCC) za večletno podporo. Iskrena hvala vsem.

Posebno zahvalo namenjam tudi skupnostim Bunting Family Foundation, Trust for Mutual Understanding in Pumpkin Hill Foundation za velikodušno finančno pomoč, ki je omogočila uresničitev te priložnosti v Sloveniji.

Predgovor

Priročnika, ki bi pomagal strokovnim službam in organizacijam pri obvladovanju konfliktov med človekom in velikimi zvermi, ni preprosto napisati. Potrebno je znanje, ki obsega več kot le poznavanje biologije velikih zveri in spretnost za obvladovanje konfliktov, nujno pa je tudi razumevanje, ki ga je mogoče pridobiti le z izkušnjami. Kot strokovnjak z dolgoletnimi izkušnjami na področju upravljanja prostoživečih živalskih vrst in raziskovanja rjavega medveda lahko zatrdim, da je Seth Wilson opravil izjemno delo. Čeprav je bil njegov cilj pomagati predvsem terenskemu osebju v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem, je ta priročnik vsestransko uporaben. Ne nudi le nasvetov za izboljšanje strokovne komunikacije terenskega osebja z ljudmi, ki prihajajo v stik z velikimi zvermi, pač pa predlaga tudi metode za obvladovanje škode, ki jo slednje povzročajo. Poleg tega ponuja strateške rešitve, ki bi olajšale sodelovanje med ljudmi in strokovnimi službami/organizacijami, obenem pa spodbuja proaktivni pristop, potreben za ohranjanje populacij velikih zveri. To knjigo toplo priporočam in upam, da bodo lokalnim razmeram prilagojeni prevodi tega priročnika dostopni vsem strokovnim delavcem, ki delujejo na področju obvladovanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi po vsem svetu.

Dr. Jon Swenson,
Profesor Ekologije in upravljanja naravnih virov
Norveška Univerza za biološke vede
Ås, Norveška

30. marec, 2016

Vsebina

Zahvale	3
Namen	8
Cilji	8
Občinstvo	8
Pristop	8
Terminologija	9

1. POGLAVJE

Priložnosti in odgovornosti cenilcev škod in članov intervencijskih skupin 10

Uvod	10
Priložnost v zastopanju države, institucij in stroke	10
Zastopanje prihodnjih generacij	12
Zastopajte javne, ne posebnih interesov	12
Skrb za ohranjanje javnega zaupanja	14
Primer iz Slovenije	14
Primer iz Hrvaške	15
Svoje strokovno znanje uporabljajte modro	15
Poštenost je edina prava pot	16
Učinkovito obvladovanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi je sistematično in temelji na znanstvenih izsledkih	16
Preprečevanje konfliktov z velikimi zvermi kot dolgoročen cilj	19
Vključenost lokalnih skupnosti	20

2. POGLAVJE

Praktični nasveti za komuniciranje pri obvladovanju konfliktov med človekom in velikimi zvermi 22

Uvod	22
Naredite dober prvi vtis	22
Aktivno poslušanje: na poti k razumevanju	24
Govorite o problemih, ki so pomembni lokalnim prebivalcem	26
Vsak pogovor šteje	26

Sestanek po sestanku	26
Napake kot priložnosti in pomembnost opravičila	27
Govorice in nesporazumi	28
Pogovori med ocenjevanjem škode in odzivi na konflikte	30
Izkušnje strokovnjakov: vidik strokovnjakinje Elizabeth Bradley	32
Izkušnje strokovnjakov: vidik strokovnjaka Jamesa J. Jonkla	33
Med pogovori ohranite mirno kri	34
Ko je čas za premor	35
Sprejemanje kritike	36
Ustvarite priložnosti za pogovor o velikih zvereh v nekonfliktnih situacijah	37

3. POGLAVJE

Splošne strategije in praktični nasveti za učinkovito sodelovanje z lokalnimi skupnostmi na področju obvladovanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi 38

Uvod	38
Pomembnost koordinacije, skupnega sprejemanja odločitev, znanosti in upoštevanja vrednot deležnikov	38
Pomembnost ekološkega in družbenega konteksta	40
Lokalne in interesne skupnosti: nabor metod za obvladovanje nasprotujočih si vrednot v konfliktih med človekom in velikimi zvermi	42
Vzpostavite proces odločanja	43
Razvijte skupno stališče do problema	45
Ne prezrite, družbeno pogojenih konfliktov, katerih vzroki se lahko skrivajo »pod površjem«	47
Oblikujte skupne cilje	47
Pomembno je izbrati pravi obseg »vzorčnih projektov«	48
Pomembnost partnerstev	51
Prizadevajte si za dolgoročne, trajnostno naravnane pristope	52

Zaključki	53
Viri in literatura	54

Namen

Namen tega priročnika je ponuditi praktične nasvete za učinkovito komunikacijo in sodelovanje med strokovnimi službami in skupnostmi na področju konfliktov z velikimi zvermi. Priročnik je nastal v okviru projekta LIFE DINALP BEAR in želi okrepiti javno ozaveščenost o velikih zvereh. Vsebuje namreč izobraževalno gradivo za strokovne delavce, ki se ukvarjajo s konflikti med človekom in medvedom.

Priročnik temelji predvsem na zmanjševanju konfliktov z rjavim medvedom (*Ursus arctos*), v to pa je zajet tudi volk (*Canis lupus*). Obe vrsti velikih zveri se pojavljata v skupnih habitatih v nekaterih predelih Slovenije, Hrvaške in Italije. Pooblaščenca za ocenjevanje škod, ki jih povzročijo zavarovane živalske vrste (v nadaljevanju: cenilci škod), in člani intervencijskih skupin iz Slovenije, Italije, Avstrije in Hrvaške pogosto posredujejo pri razreševanju konfliktov in cenitvah škod, ki jih povzročajo medvedi in volkovi. Čeprav so nekatere metode s področja obvladovanja konfliktov različne za medvede in volkove, so komunikacijski postopki in strategije za delo s skupnostmi v tem priročniku uporabni v obeh primerih.

Cilji

Temeljni cilj tega priročnika je seznaniti slovenske, italijanske, avstrijske in hrvaške cenilce škod, člane intervencijskih skupin in ostale sodelujoče z uporabnimi in koristnimi informacijami za izboljšanje komunikacije na strokovni ravni. Drugi cilj, a ravno tako pomemben, je podati splošne strategije za uspešno sodelovanje strokovnih služb z ljudmi, ki živijo na območju velikih zveri znotraj štirih držav, vključenih v projekt LIFE DINALP BEAR. Tretji cilj tega priročnika je spodbuditi proaktivni in preventivni pristop k ohranjanju populacij velikih zveri z namenom služenja skupnim interesom. Posebna priporočila in strategije v tem priročniku opredeljujejo omenjene vidike.

Občinstvo

Ciljno občinstvo tega priročnika so slovenski, italijanski, avstrijski in hrvaški cenilci škod ter člani intervencijskih skupin, ki opravljajo terensko delo in so v rednem stiku s kmeti, lovci, lastniki zemljišč, člani lokalnih skupnosti in širšo javnostjo. Drugo občinstvo zajema vse sodelujoče pri projektu LIFE DINALP BEAR, ki so vključeni v raziskovalne, ohranitvene in upravljalne dejavnosti v okviru štirih sodelujočih držav. Deli tega priročnika lahko služijo kot uporabni napotki tudi drugim zainteresiranim nevladnim organizacijam, posameznikom ali vladnim uslužbencem iz Evrope in Severne Amerike, ki so vključeni v upravljanje prostoživečih živalskih vrst.

Pristop

Ta priročnik je nastal v sodelovanju s cenilci škod in člani intervencijskih skupin iz Slovenije, Italije, Avstrije in Hrvaške. Poleg tega so dragocene zamisli prispevali posamezni predstavniki z Zavoda za gozdove Slovenije, Oddelka za gozdarstvo in prostoživeče živalske vrste italijanske avtonomne pokrajine Trento, z Univerze v Ljubljani, Univerze v Zagrebu in Univerze za veterinarsko medicino Dunaj. Predlagali so tudi vključitev posebnih podatkov v prvem poglavju in podali splošna priporočila za ta priročnik.

Med septembrom in novembrom 2015 so v Sloveniji, Italiji in na Hrvaškem potekala tri manjša srečanja z 41 udeleženci, ki so razpravljali o vsebini priročnika. Udeležili so se jih cenilci škod, člani intervencijskih skupin in drugi sodelujoči pri projektu LIFE DINALP BEAR. Potekali so tudi večkratni individualni razgovori z drugimi devetimi projektnimi partnerji, ki so pripomogli k temu, da prizadevanja tečejo v pravo smer. Opisan pristop je potekal v duhu sodelovanja in z željo, da priročnik postane pomemben vir informacij, saj nudi cenilcem škod, članom intervencijskih skupin in vsem sodelujočim v okviru projekta LIFE DINALP BEAR koristne napotke.

Pri komunikacijskih praksah in miritvi konfliktov med človekom in prostoživečimi živalmi sem se opiral na strokovno literaturo. Obenem sem izhajal iz lastnih izkušenj, ki obsegajo raziskovanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi ter 20-letno projektno delo. Veda, ki se ukvarja s področjem reševanja problemov (Policy Science Framework), pokriva nekaj delov tega priročnika, zlasti dele, ki izpostavljajo identifikacijo težav, postavitve ciljev in sprejemanje odločitev. Priročnik je nastal kot dopolnitev komunikacijskega načrta v okviru projekta LIFE DINALP BEAR.

Terminologija

V tem priročniku »konflikt med človekom in velikimi zvermi« opredeljuje vrsto škode ali incidente, v katere so vpletene velike zveri, zlasti rjavi medved.

Priročnik sledi definiciji in opisom komisije IUCN/SSC Bear Specialist Group o konfliktih med človekom in velikimi zvermi. Upošteva smernice, ki jih določa Human-Bear Conflict Expert Team (skupina strokovnjakov, ki pokriva področje konfliktov med človekom in medvedom). V okviru tega so konflikti opredeljeni kot:

- **škoda na premoženju in nezaželeno poseganje velikih zveri v človekov prostor,**
- **zaznana grožnja za nastanek škode na premoženju,**
- **poškodba človeka po napadu medveda,**
- **zaznana grožnja varnosti ljudi.**

Konflikti ali incidenti z medvedi se lahko odražajo v negativnem odnosu do medvedov in lahko vodijo v človekovo nasilno posredovanje proti njim. Konflikti z medvedi in ostalimi velikimi zvermi imajo lahko posredne in neposredne gospodarske učinke na ljudi, skupnosti in kulturne tradicije (Can in sod., 2014).

V tem priročniku se izraz institucija uporablja za vladne organizacije, ministrstva in organe v njihovi sestavi ter druge službe, ki se v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem ukvarjajo z velikimi zvermi.

Priložnosti in odgovornosti cenilcev škod in članov intervencijskih skupin

Uvod

Prvo poglavje vsebuje priporočila, namenjena cenilcem škod in članom intervencijskih skupin, ki jih je dobro upoštevati med vsakodnevnim terenskim delom. Začetek tega poglavja izpostavlja, da je delo cenilca škod ali člana intervencijske skupine edinstvena priložnost za služenje državi in javnosti ter možnost za njihov prispevek k upravljanju in ohranitvi velikih zveri v Evropi. Ta priložnost javnim uslužbencem prinaša tudi odgovornost, ki temelji na služenju skupnim interesom in smotrni uporabi znanja ter strokovnosti.

V srednjem delu prvega poglavja so predlogi za reševanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi. Tu gre za razumevanje in umirjanje konfliktov na podlagi sistematičnega in znanstvenega pristopa. Vključena je shema za določanje ključnih procesov, ki sestavljajo potek konfliktov med človekom in velikimi zvermi.

Zaključni del tega poglavja poudarja pomen preventivnega in proaktivnega pristopa k reševanju konfliktov med človekom in velikimi zvermi. Predstavlja pametno in dolgoročno strategijo pri delu z lokalnimi skupnostmi. Ko gre za trajnostno sobivanje z velikimi zvermi, so ključne interesne skupine prav lokalne skupnosti.

Priložnost v zastopanju države, institucij in stroke

Zastopanje države prek lokalnih ali državnih organov in organizacij, s katerimi ste povezani, je častna priložnost. Ljudje od vas pričakujejo, da boste ravnali strokovno, to pa krepi tudi vaš občutek odgovornosti do lokalnih skupnosti, s katerimi sodelujete. Pričakovanja goji tudi javnost, ki vam je zaupala upravljanje velikih zveri za sedanje in prihodnje generacije.

Zastopanje države

Za številne države prisotnost medveda ali volka predstavlja državni ponos in je del kulturne tradicije. Hkrati mora biti pokazatelj življenjskega prostora, s katerim se dobro upravlja. Vedeti morate, da tudi sami predstavljate del te zgodovinske zapuščine. Tu štejejo različne

vrednote in tradicije, ki so velikim zverem omogočile obstoj v vaši deželi. Vaše delovanje je torej košček v mozaiku celote, saj sodelujete pri ohranjanju pomembnega dela svetovne biotske raznovrstnosti.

Zastopanje organizacije in stroke

Različne organizacije in stroka, ki so neposredno ali posredno vključene v upravljanje velikih zveri v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem, predstavljajo podaljšano roko javnosti v posamezni državi. S svojim delom imate tako priložnost, da služite javnosti.

Vaše delo in ravnanje morata biti odraz javnega zaupanja. Javnost vam zaupa, da boste delovali v skladu z najvišjimi etičnimi načeli. Opravljanje javne službe bi moralo biti stvar osebnega ponosa oz. časti. Vaše strokovno ravnanje, vedenje in usposobljenost vplivajo na to, kako bo javnost razumela državo, institucijo in poklic, ki ga opravljate (npr. gozdar, veterinar, biolog). Vedno sledite institucionalnim oz. strokovnim pravilom ravnanja, če so dostopna.

V posameznih primerih se mogoče z določenimi politikami ali ukrepi upravljanja znotraj vaše organizacije ne boste strinjali. Pri delu s širšo javnostjo je pomembno, da sledite cilju, ostajate nepristranski pri reševanju problematik in da osebna mnenja zadržite zase. Denimo, da se osebno ne strinjate z ukrepi upravljanja, ki povečujejo ali zmanjšujejo obseg populacije medvedov oz. vplivajo na lokalno številčnost medvedov. Osebna mnenja glede tovrstnih problematik morate zadržati zase in si prizadevati, da objektivno in nepristransko zastopate svojo organizacijo. Uporabljajte najboljše znanstvene podatke in jih izkoristite kot oporne točke za svoje strokovno ravnanje. Izogibajte se razpravam z mediji in izražanju osebnih stališč glede politike upravljanja velikih zveri, razen če ste za to pooblaščen.

KLJUČNE TOČKE

- Javnost vam zaupa, da boste delovali v skladu z najvišjimi etičnimi načeli.
- S ponosom zastopajte svojo državo, organizacijo in stroko.
- Sledite strokovnim pravilom o ravnanju.
- Četudi se ne strinjate z določenimi politikami ali ukrepi upravljanja organizacije, ki jo zastopate, je pomembno, da pri delu s širšo javnostjo ostajate objektivni in nepristranski.
- Vaše strokovno delo naj temelji na verodostojnih znanstvenih podatkih.
- Ne razpravljajte z mediji o politiki upravljanja in osebnih stališčih, razen če ste za to pooblaščen.

Zastopanje prihodnjih generacij

Vaše delo predstavlja zapuščino na področju ravnanja s prostoživečimi živalmi za prihodnje generacije. Način, kako danes izvajate svoje delo, bo pomemben jutri. Vaša zapuščina bo pomagala ali omejevala tiste, ki vam sledijo. Zapomnite si, da bodo prihodnji rodovi cenilcev škod in članov intervencijskih skupin verjetno živeli in delali v skupnostih, v katerih trenutno delujete vi. Zapomnili si bodo vaš način dela. Potrudite se, da pustite dober vtis na področju svojega delovanja. Tako bodo prihodnje generacije dobro sprejete. Idealno bi bilo, če sestavite stroškovno učinkovit program upravljanja, na katerega se je mogoče dolgoročno opirati.

KLJUČNE TOČKE

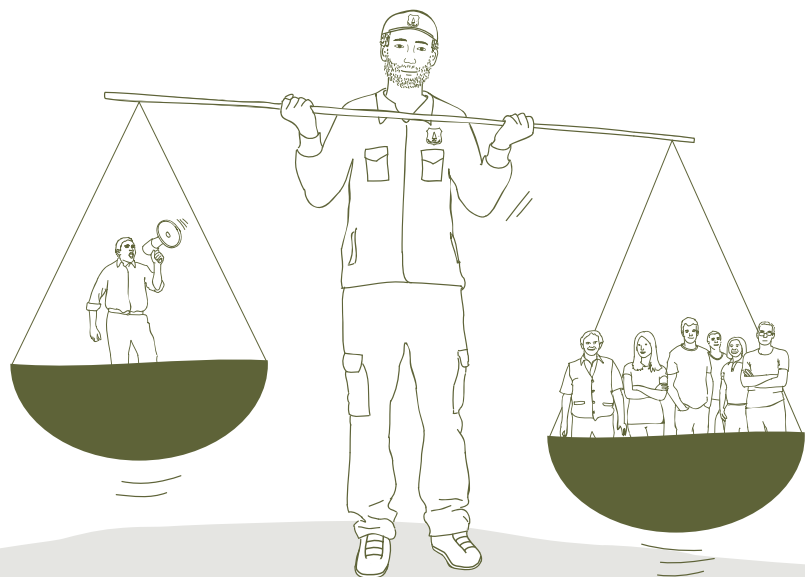
- Ne pozabite na prihodnje generacije.
- Ljudje si bodo zapomnili vaš način dela.
- Pustite dober vtis na področju svojega delovanja in organizacije.
- Za seboj pustite trajnostno naravnane programe z dolgoročnimi cilji.

Zastopajte javne, ne posebnih interesov

Kot predstavnik državne institucije imate pri sprejemanju odločitev določeno moč. Ta moč prinaša tudi odgovornost, da postopate pravično in pošteno ter tako zastopate javne interese (Clark, 2002).

Upoštevajte dejstvo, da posamezniki, ki so redno in v veliki meri izpostavljeni konfliktom z velikimi zvermi, ne predstavljajo nujno prevladujočega javnega mnenja o medvedih in

volkovih. Zastopanost teh mnenj je zaradi nekaterih priljubljenih medijev lahko prikazana nesorazmerno, saj mnenje glasne manjšine, ki medvede in volkove pogosto dojema negativno, ne odraža dejanskega mnenja širše javnosti. Pri izbiri objavljanja prispevkov o konfliktih z velikimi zvermi so lahko mediji izjemno selektivni, saj priredijo dejstva, ustvarijo razburljive in dramatične zgodbe ter poenostavijo dogodke, ljudje pa zaradi tega postanejo odklonilni do velikih zveri (Houston, 2009).

Glasne manjšine lahko ustvarijo govornice ali zgodbe/pripovedi, ki niso resnične, ljudje pa jih posledično sprejmejo kot dejstva. Takšne pripovedi lahko postanejo zelo vplivne in uveljavljene v splošni kulturi, če so njihovi avtorji cenjeni in spoštovani člani skupnosti. Glasne manjšine lahko ustvarijo zgodbo, v kateri je posameznik žrtev, medtem ko imajo vlada, organizacije za zaščito prostoživečih živali ali nevladne organizacije negativno vlogo. V takih primerih je v ospredju pripisovanje krivde namesto konstruktivnega dialoga ali iskanja rešitev. Zapomnite si, da mnenja, zgodbe in pripovedi posameznikov, ki so v dolgotrajnih konfliktih z velikimi zvermi, ne predstavljajo nujno mnenja širše javnosti o velikih zvereh.

Obratno pa lahko tudi posamezniki ali nevladne organizacije, ki se zavzemajo za velike zveri, delujejo v nasprotju s konstruktivnim dialogom. Njihova stališča so pogosto usmerjena k zaščiti posameznega osebk, ne vidijo pa »širše slike«, ki predstavlja interes za ohranitev celotne populacije. S pozivanjem k zaščiti vsakega posameznega osebk, slepim zagovarjanjem uporabe nesmrtonosnih metod reševanja konfliktov in nespoštovanjem stališč ostalih deležnikov lahko sobivanju z velikimi zvermi bolj škodijo kot koristijo.

Vedite, da so pripovedi lahko preprosto zgodbe, ki ne odražajo dejanskega stanja in pravzaprav le krepijo posameznikovo osebno stališče ali dojetje realnosti. Pripovedi in opisi, ki izhajajo iz posebnih interesov, ne gre podcenjevati, saj imajo moč pri oblikovanju javnega mnenja. Pri tem lahko vplivajo na to, do kakšne mere bi bili ljudje pripravljeni prilagoditi ali spremeniti posamezne prakse za zmanjševanje konfliktov.

KLJUČNE TOČKE

- Glasne manjšine ne zastopajo nujno prevladujočega javnega mnenja.
- Mediji lahko dogodke in situacije predstavijo pristransko; opisi lahko vsebujejo pozitivno ali negativno zgodbo o velikih zvereh.
- Zgodbe in pripovedi glasnih manjšin lahko vplivajo na javno mnenje o velikih zvereh.
- Zastopajte in upoštevajte javne interese, ne posebnih.

Skrb za ohranjanje javnega zaupanja

Druga odgovornost pri ohranjanju javnega zaupanja je smotrna uporaba javnih sredstev. Odškodninski zahtevki morajo biti strokovno, pošteno in objektivno ovrednoteni, odškodnina pa mora temeljiti na pošteni tržni vrednosti. S tem ne poskrbimo le za odgovorno uporabo javnih sredstev, temveč tudi za uveljavitev nepristranskega ugleda posameznika. To prispeva tudi k učinkovitosti odškodninskega sistema, saj se njegova zloraba drastično zmanjša.

KLJUČNI TOČKI

- Odškodninski zahtevki naj temeljijo na pošteni tržni vrednosti.
- Dosledno in pošteno vrednotenje odškodninskih zahtevkov bo okrepilo ugled posameznika in zmanjšalo zlorabo odškodnin.

PRIMER IZ SLOVENIJE

V Sloveniji odškodnino za škodo, ki jo povzročijo velike zveri, krije država iz javnih sredstev. Obstoječi ceniki so osnova za izračun najvišje vrednosti odškodnine, namenjene za škodo na rejnih živalih, kmetijskih pridelkih, sadnem drevju, vozilih (trki z medved) in objektih. Najvišje vrednosti v ceniku pogosto presegajo tržno vrednost (npr. pri ovcah), zahtevki pa so običajno najvišje ovrednoteni in najvišje plačani. Čeprav se lahko zahtevke izplača v manjši vrednosti, kot narekujejo najvišje cene v ceniku, do tega le redko pride (Ivana Leskovar, Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija Republike Slovenije za okolje, neobjavljeni podatki).

Tovrstna politika bolj spodbuja izplačevanje odškodnin kot preprečevanje nastanka škode. Ovčerejci odklanjajo rešitev, pri kateri bi z lastnim denarjem poskrbeli za preprečitev škode, dokler denarna nadomestila presegajo tržno vrednost. Cenilci škod pa po drugi strani neradi vrednotijo zahtevke za manjšo vrednost glede na najvišjo možno, ki jo narekuje cenik. Preprosto ni nobenega napisanega pravila ali smernic za uporabo česa drugega, kot so najvišje vrednosti v ceniku.

Cenilce škod je treba spodbujati, da naredijo, kar lahko, da zahtevki ne bi preseglji tržne vrednosti. To bi lahko pozitivno vplivalo na npr. ovčerejce, saj bi bili pripravljeni vložiti svoj denar za preprečevanje škode. Tako bi se oddaljili od sistema, ki bolj kot na preventivi temelji na izplačevanju škod.

PRIMER IZ HRVAŠKE

Na Hrvaškem odškodnino za škodo, ki jo povzroči medved, plačajo hrvaški lovci iz lastnega žepa ali prek državnih podjetij, odvisno od sistema upravljanja na tistem področju (Huber, 2008; Huber in sod., 2008). Odsotnost državnih sredstev vpliva na končni rezultat nadomestil; vloženih je manj odškodninskih zahtevkov, prosijo pa tudi za manj denarja, saj imajo lovci načeloma na voljo manj finančnih sredstev.

Lovci, ki upravljajo velike zveri oz. medvede, pridobijo večino sredstev iz trofejnega lova na medvede in del teh sredstev porabijo za kritje odškodninskih zahtevkov (Knott in sod., 2014). Denarna nadomestila niso v ospredju, zato lokalni rejci oz. kmetje svojo živino bolje ogradijo in uporabijo druga zaščitna sredstva. Tako zmanjšajo tveganje, saj poskrbijo za boljšo zaščito kmetijskih pridelkov in rejnih živali pred medvedom.

Svoje strokovno znanje uporabljajte modro

Ker ste strokovnjak, ljudje zaupajo v vaše znanje, izkušnje in veščine. To zaupanje prinaša določeno stopnjo moči, hkrati pa vam zaradi tega ljudje odgovornosti ne priznajo takoj in vaše nasvete oz. priporočila poslušajo z določeno mero zadržanosti. Poleg tega vam ali državni instituciji, ki jo zastopate, mogoče niti najmanj ne zaupajo, saj so v igri različni razlogi, ki sežejo dlje od problematike velikih zveri.

Pomembno je, kako predstavljate sebe in kako posredujete svoje strokovno znanje. Vaš pristop lahko močno vpliva na to, koliko vas bodo ljudje spoštovali in ali bodo upoštevali vaše strokovne nasvete. Ne nazadnje vpliva tudi na to, ali lahko vzpostavite produktiven in strokoven odnos z ljudmi, s katerimi delate.

Če ste pri svojem delu vzvišeni ali če zavračate poglede in mnenja drugih ljudi glede konfliktov z velikimi zvermi, boste verjetno naleteli na odpor določenih posameznikov in skupnosti. Pri svojem delovanju boste zato manj učinkoviti. Ključnega pomena je, da uporabite svoje znanje na pozitiven način, ob tem pa morate razumeti, da je konflikt med človekom in velikimi zvermi dinamičen in kompleksen pojem. Bodite dovzetni za pridobivanje novega znanja in se naučite več o ekoloških in družbenih razmerah, ki ta konflikt ustvarjajo. Tako boste lahko svoja prizadevanja in delo ustrezno usmerjali in postali prilagodljiv vodja (Bormann in sod., 1999).

Na to lahko pogledamo tudi z drugega vidika. Glede na kompleksnost problematike lahko skromnost postane prednost in ne slabost. Tako lahko sami postanete izvrsten učenec, priznati morate le, da bodo kompleksnost, nepredvidljivost in negotovost v naravi vedno obstajale. Če se s tem sprijaznite in ostanete dovzetni za učenje, boste v zapletenih situacijah ravnali preudarneje.

KLJUČNI TOČKI

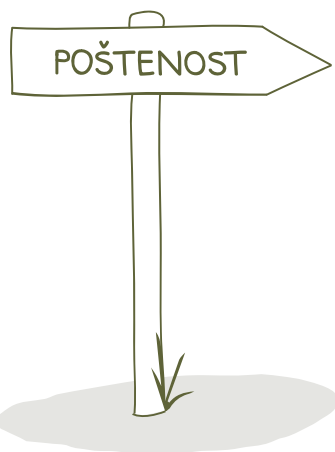
- Če ste strokovnjak, še ne pomeni, da ste lahko domišljivi.
- Skromnost je pri reševanju kompleksnih težav prednost in ne slabost.

Poštenost je edina prava pot

Poštenost oz. iskrenost je najboljši in edini pravi pristop, ki ga morate upoštevati pri svojem strokovnem delu. Posamezniki, širša javnost, kmetje in lovci vam bodo postavljali podrobna vprašanja o vsem, kar je povezano z velikimi zvermi – od kompleksnih znanstvenih vprašanj glede vedenja velikih zveri do podrobnosti glede višine odstrela, zakonov ali načrtov upravljanja. Vedno poskušajte kar najbolje odgovoriti, pri tem pa se opirajte na najboljše znanstvene podatke o velikih zvereh, upravljanju ali pravilih, ki veljajo za vašo regijo in državo.

Nikoli si ne izmislite določene stvari le zato, ker mislite, da ljudje pričakujejo odgovor. Prav tako vas ne sme skrbeti, da vas bodo imeli za nesposobnega ali nepoučenega, če ne boste poznali odgovora. Nič ni narobe, če ne veste. Lahko odgovorite takole: »Ne vem. Pozanimal se bom in se vam oglasil.« Te situacije naj bodo za vas priložnost in ne ovira ali neprijetna situacija. Možnost, da nekomu naknadno poveste odgovor, je odlična priložnost za strokovno ravnanje. Tako boste z nekom vzpostavili ali okrepili odnos in jasno pokazali čut za delovno etiko. Naučite se pridobiti verodostojne znanstvene podatke in jih posredovati tistim, ki jih želijo. Poskrbite, da boste ljudi dobro razumeli, odgovore na vprašanja, ki jih morebiti niste poznali, pa jim pravočasno posredujte.

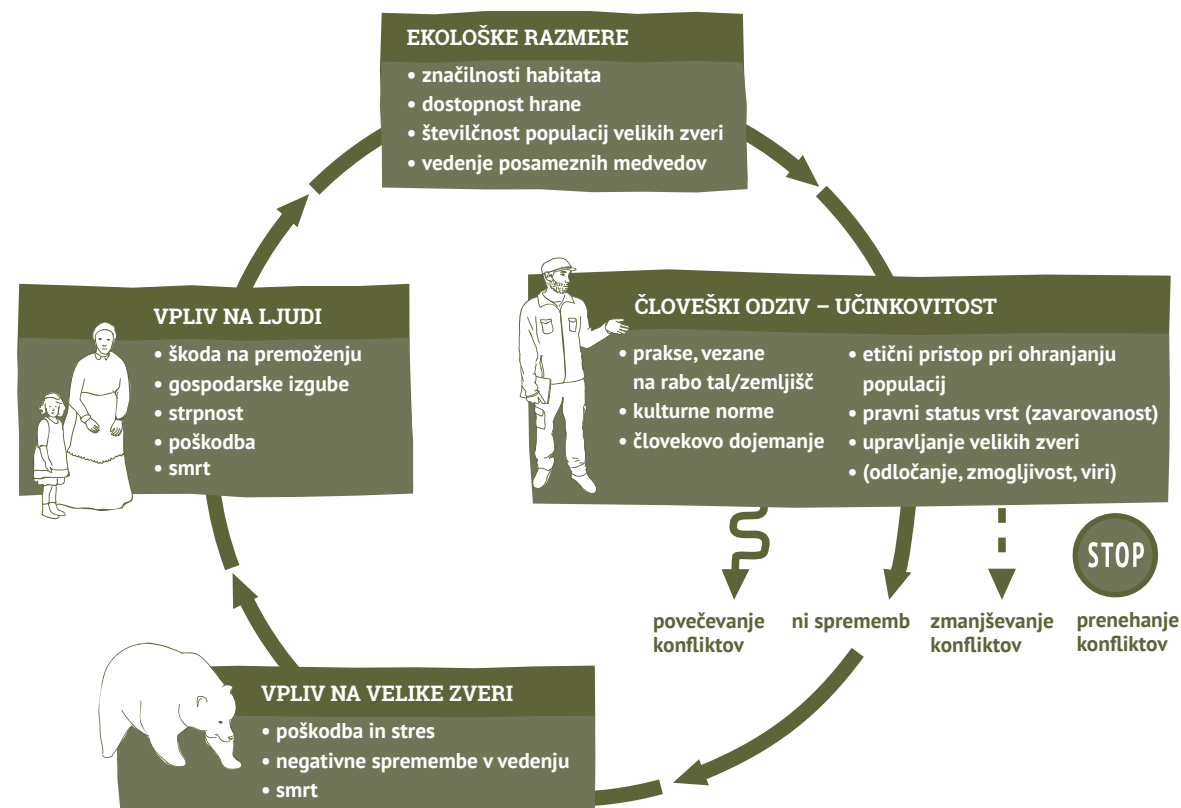
KLJUČNE TOČKE

- Pripravljeni bodite na zelo podrobna vprašanja, na katera ne boste znali vedno odgovoriti.
- Nikoli si ne izmislite odgovora le zato, ker mislite, da ga ljudje potrebujejo.
- Vaši odgovori naj bodo verodostojni in ustrezni, ljudem pa jih pravočasno posredujte.

Učinkovito obvladovanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi je sistematično in temelji na znanstvenih izsledkih

Učinkovito postopanje v konfliktih med človekom in velikimi zvermi zahteva sistematičen pristop in razumevanje, ki temelji na znanstvenih podatkih. Pristop posameznika bi moral biti celovito usmerjen k razumevanju ekoloških in družbenih razmer, ki ustvarjajo konflikte, ter sredstev za njihovo uspešno razreševanje (Conover, 2001). Npr., znanstveni podatek, ki je pomemben za razumevanje konfliktov z velikimi zvermi, zadeva vrsto in vzrok konflikta, prostorsko razporeditev konfliktov in njihovo nihanje v različnih letnih časih (Wilson in sod., 2006; Barlow in sod., 2010; Jerina in sod., 2015). Prav tako je pomembno, da razumete, kako

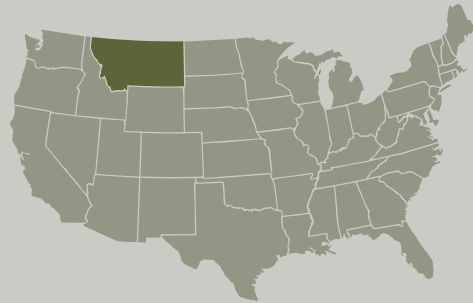
so konflikti povezani z dinamiko medvedje populacije, dostopnostjo hrane in razlikami v vedenju posameznih medvedov. Mladi medvedi in medvedke z mladiči se izogibajo konfliktom z odraslimi samci tako, da se zadržujejo v bližini človeških naselij, ki se jih odrasli samci izogibajo (Elfström in sod., 2014a; Elfström in sod., 2014b; Gittleman in sod., 2001). Poleg tega je za reševanje konfliktov dobro razumeti tudi načine rabe kmetijskih zemljišč, oškodovančev pogled na problematiko, njegove vrednote in kulturna merila, ki so povezana z velikimi zvermi in konfliktom (Wilson in sod., 2013). Razumevanje problematike in angažiranje ljudi ter skupnosti, da se priključijo sistematičnemu in učinkovito izdelanemu procesu za zmanjševanje konfliktov, je ključno; uporaba preizkušenih orodij, tehnik oz. metod in procesov odločanja postaja vse pomembnejša za raziskovalce in strokovne zdravstvene delavce (Wilson in Clark, 2007; Treves in sod., 2009; Maddin in McQuinn, 2014; Miller, 2015).

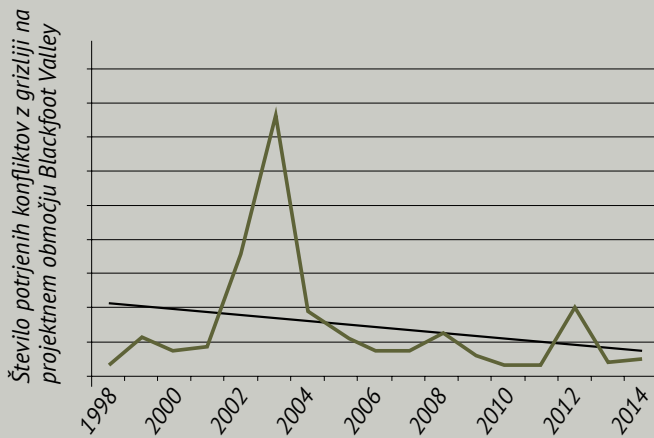
Shema za razumevanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi

Zgornja shema prikazuje cikel konflikta med človekom in velikimi zvermi, pri čemer poudarja pomembne dejavnike, ki jih je treba upoštevati. Vzroki konflikta so posledica različnih dejavnikov, ki se med seboj prepletajo. Ti dejavniki so: 1) značilnosti habitata, 2) dostopnost hrane, 3) številčnost velikih zveri, 4) vedenje posameznih medvedov in 5) učinkovitost človekovega odziva. Ob povečevanju in upadanju konfliktov ter ob spreminjanju se intenzivnosti le-teh se spreminja tudi človekov odziv, kar vpliva na velike zveri in tudi na ljudi. Bistvena je določitev glavnih vzrokov in zmožnost znanstvenega razumevanja konfliktov, ko je to mogoče.

Na območju porečja Blackfoot River v ameriški zvezni državi Montana so se konflikti z rjavim medvedom (grizlijem) povečali v poznih 90. letih prejšnjega stoletja. Prišlo je tudi do tragedije, ko je medvedka z dvema mladičema 30. oktobra 2001 smrtno ranila lovca Timothyja Hilstona. Oblasti, pristojne za prostoživeče živali, so našle medvedko z mladičema in jih usmrtili.

Lokalni prebivalci so bili izjemno zaskrbljeni za svojo varnost pa tudi za varnost svojih družin. Zaradi tega dogodka se je zaskrbljena skupnost odločila za sodelovanje z nevladno organizacijo Blackfoot Challenge, da bi pod njenim vodstvom znatno izboljšala upravljanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi, pri tem pa jim je pomagalo Ministrstvo za ribištvo, prostoživeče živali in parke v Montani. Skupaj so poskrbeli za dolgoročen upad konfliktov z rjavim medvedom, medtem ko se je populacija medvedov na območju celo povečala (za približno 3 % letno) (Wilson in sod., 2013; Kendall in sod., 2009; Mace in sod., 2012).

Vir: MT Fish Wildlife and Parks (Ministrstvo za ribištvo, prostoživeče živali in parke Montana)

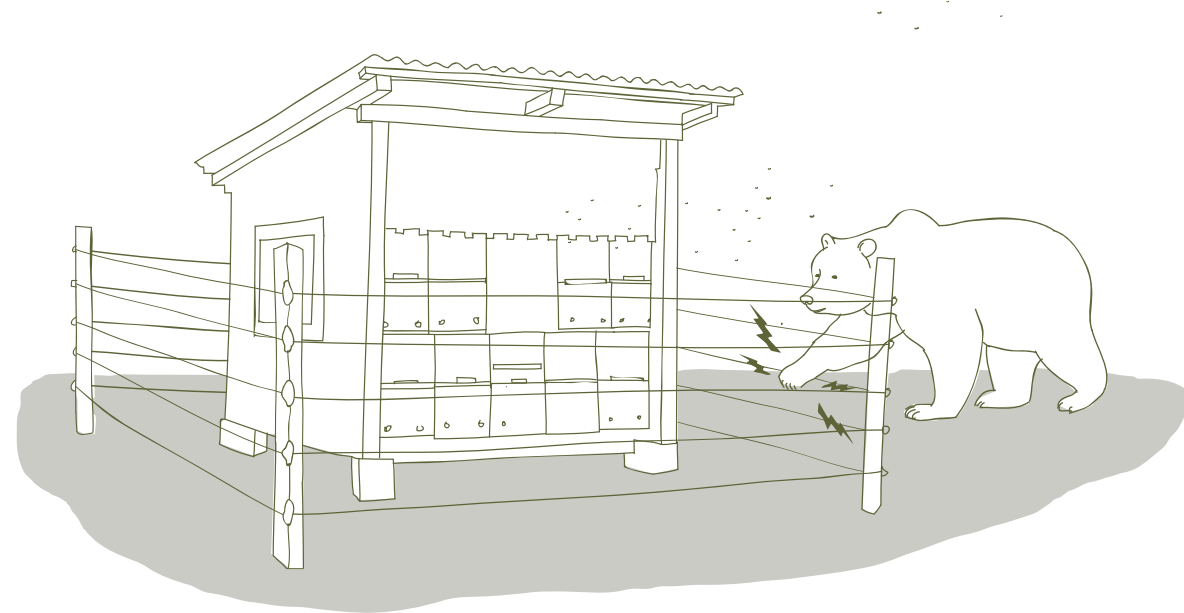
Konflikti z rjavim medvedom na projektnem območju Blackfoot v Montani, 1998–2014. Od začetka projekta leta 2001 se je število konfliktov zmanjšalo in ostaja nizko, populacija rjavega medveda pa narašča za približno 3 % na leto.

Zemljevid: Seth Wilson

Preprečevanje konfliktov z velikimi zvermi kot dolgoročen cilj

Po svetu se reševanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi lotevajo na različne načine. Zakonodaja, ki ščiti velike zveri, upravljavski načrti ter družbena in kulturna merila imajo veliko vlogo pri preprečevanju konfliktov. Vplivajo na to, koliko poudarka bo deležen preventivni pristop v nasprotju s kurativo oz. metodo iskanja rešitev po konfliktu z velikimi zvermi.

Kadar je mogoče, sta proaktivni in preventivni pristop v prvi vrsti ustrezen in dolgoročen cilj, ki deluje v dobro javnega interesa. Vpliva tudi na ljudi, saj so strpnejši in bolj razumevajoči do velikih zveri, obenem pa se v mnogo primerih izkaže tudi kot stroškovno učinkovit. Od njega imajo koristi tako ljudje kot velike zveri (Bekov, 2001). Nekateri primeri proaktivnih ukrepov so: namestitve električnih ograj za zaščito človekove lastnine (živina, čebelnjaki), uporaba medvedovarnih smetnjakov, uporaba pastirskih psov, ki varujejo čredo, ustrezna zaščita krme za živino, odstranitev kadavrov poginulih živali iz črede in dobro oblikovani ter sprejeti javnoizobraževalni programi, ki v splošnem vplivajo na prilagoditev človekovega vedenja in pripomorejo k preprečevanju konfliktov.

V skoraj vseh primerih so potrebni tako preventivni kot reaktivni pristopi. Če npr. velike zveri, kot so medvedi, postanejo napadalne in ranijo ali ubijejo človeka, je v skladu z upravljanjem velikih zveri odstranitev posameznega osebka (reaktivni pristop) značilen in upravičen odziv. V drugih situacijah je lahko odziv upravljavskih služb premestitev medveda, denarno nadomestilo za povzročeno škodo ali preventiven ukrep, ki nastane po incidentu (Spencer in sod., 2007).

Splošno sprejeta metoda upravljanja je odstranitev posamičnih osebkov velikih zveri, ki so redno vpletene v konflikte, ali tistih, ki predstavljajo grožnjo človekovi varnosti. Toda raziskovalci in javnost vse bolj dvomijo v določila, ki pozivajo k povečanemu odstrelu ali izločanju medvedov z lovom kot metodo za zmanjševanje konfliktov (Treves, 2009; Obbard in sod., 2014; Lemlin, 2008). Ključna omejitev lova kot učinkovite upravljavske metode je vprašanje, če lovci dejansko ustrelijo prave, tj. »problematične medvede« (Treves, 2009).

Trajnostni lov velikih zveri, kot je rjavi medved, je lahko pomemben člen ohranitvenega upravljanja teh vrst. Paziti pa je treba, da interesi povezani z lovom, ne delujejo v nasprotju s preprečevanjem konfliktov.

KLJUČNI TOČKI

- Uporabite proaktivni in preventivni pristop pri obvladovanju konfliktov z velikimi zvermi.
- Lov kot upravljavski ukrep za zmanjševanje konfliktov med človekom in medvedom ne bi smel biti nujno primarna metoda za reševanje omenjenih konfliktov.

Vključenost lokalnih skupnosti

Za uspešno obvladovanje konfliktov je poleg tehničnih ukrepov (npr. medvedovarni zabojniki, električne ograje) potrebno tudi sodelovanje ljudi. Veliko konfliktov z medvedi povzročijo ljudje s svojim ravnanjem in ustaljenimi praksami, s katerimi nehote vabijo medvede v problematične situacije. Reševanje konfliktov je pogosto oteženo tudi zaradi nestrinjanja ljudi z načinom upravljanja velikih zveri ali različnih pogledov na vzroke za težave in njihove rešitve (Primm, 1996; Servheen, 1989). Mattson in sod. (1996: 155) navajajo, da je »edina najpomembnejša spremenljivka /.../ verjetno družbena in ne biološka«. Treves in sod. (2009) spodbujajo k sistematičnemu pristopu, ki temelji na plodnem sodelovanju s skupnostmi za razvoj rešitev glede sobivanja z velikimi zvermi. Dejavna vključenost ljudi in skupnosti, ki vsakodnevno bivajo z velikimi zvermi, je ključnega pomena za dolgoročen in učinkovit pristop. Najbolje se obnese dobro sodelovanje s skupnostmi, saj njihova udeležba, načrtovanje, izvajanje in ohranjanje preventivnih metod pripomore k zmanjševanju konfliktov z velikimi zvermi. Te metode predstavljajo proaktivno in uporabno strategijo reševanja omenjenih konfliktov.

KLJUČNI TOČKI

- Ljudje, ki vsakodnevno prihajajo v stik z velikimi zvermi, bi morali imeti pomembno vlogo pri iskanju najboljših rešitev za sobivanje.
- Sodelovanje s skupnostmi je ključnega pomena za vzpostavitev tolerance do velikih zveri in njihov dolgoročen obstoj.

Praktični nasveti za komuniciranje pri obvladovanju konfliktov med človekom in velikimi zvermi

Uvod

Komunikacija je kot dihanje. Bistvena je za življenje in ključna za učinkovito reševanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi. Cenilci škod in člani intervencijskih skupin imajo pomembno vlogo pri neposredni komunikaciji s posamezniki, skupinami in skupnostmi. Posredujejo informacije in so hkrati »ambasadorji« oz. predstavniki upravljanja populacij velikih zveri, zato njihove vloge ne gre podcenjevati. Premišljena komunikacija pri sogovorniku spodbuja zaupanje in spoštovanje, predstavlja pa tudi temelj strokovnih odnosov, ki so izjemnega pomena za dolgoročen uspeh na področju reševanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi.

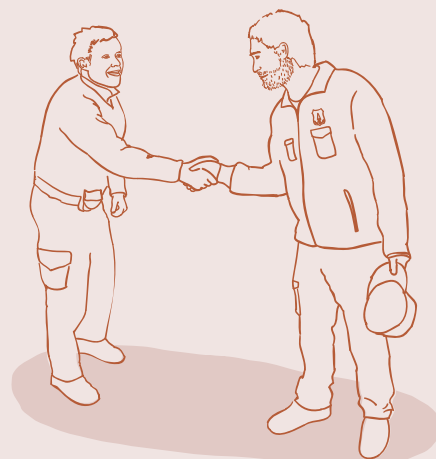
To poglavje na začetku obravnava osnove komuniciranja – od pozdravnih nagovorov do predlogov, kako pustiti dober prvi vtis na sestankih oz. srečanjih in med javnimi predstavitvami. V tem poglavju boste našli nekaj preprostih in logičnih nasvetov, ki so uporabni tako za izkušene cenilce škod in člane intervencijskih skupin kot tudi za začetnike na tem področju. V tem poglavju je komunikacija opredeljena kot proces prejemanja in dajanja, saj spodbuja vzajemno učenje in razumevanje. Izpostavljena je pomembnost aktivnega poslušanja, poglavje pa obravnava tudi posebne tehnike oz. metode za uspešno komunikacijo.

V srednjem delu tega poglavja so strnjeni nasveti za uspešne razprave o velikih zvereh. Gre za pogovore o problematikah, ki so pomembne lokalnemu prebivalstvu. Začetne teme pogovorov morda ne bodo neposredno vključevale velikih zveri, so pa dobra odskočna deska za vzpostavljanje uspešnega odnosa s posamezniki. To poglavje poudarja pomembnost čisto vsakega pogovora in govori o tem, da lahko na napake gledate kot na priložnosti. Vsebuje tudi priporočila, kako premišljeno oblikovati odgovor ali komentar na napačne informacije o velikih zvereh.

Poglavje se zaključi z opisi, kako ustrezno komunicirati v stresnih situacijah. Predstavlja tudi vidike dveh vodilnih strokovnjakov za velike zveri iz Severne Amerike. Vsebuje določene nasvete za uspešno samoobvladovanje, ko imate opravka s prepirljivimi posamezniki, in nasvete, kako sprejeti kritiko. To poglavje med drugim izpostavlja, da je pomembno govoriti o upravljanju velikih zveri z vpletenimi posamezniki tudi takrat, ko ne gre neposredno za konfliktne situacije.

Naredite dober prvi vtis

Pomembno je, da naredite dober prvi vtis na ljudi, s katerimi sodelujete. Če je nedavno prišlo do situacije, v kateri je kdo

utrpel škodo zaradi velikih zveri ali je vznemirjen zaradi konfliktov z njimi, je pomembno, da s to osebo vzpostavite dober odnos. Tako vam bo lahko zaupala, v vaši prisotnosti pa bo pomirjena. Na ta način lahko s pogovori vzpostavite konstruktivno komunikacijo, saj boste tako dosegli vzajemno razumevanje, kar je verjetno najboljši pokazatelj učinkovite komunikacije. V situacijah, ko boste morali javno nastopati in v katerih bodo sodelovali tudi člani skupnosti ali predstavniki deležnikov (npr. lovci ali kmetje), bo dober prvi vtis prav tako pomemben. Če boste na vprašanja odgovarjali merodajno in ustrezno, bodo ljudje jasno razumeli vaše sporočilo in v vas videli strokovnjaka, ki mu lahko zaupajo.

Oblecite se v skladu s poslovnim bontonom in kulturnimi normami

Vaš videz in način oblačenja sta pomembna pri tem, kako vas bodo ljudje dojemali. Vplivata namreč na to, kako hitro boste z nekom vzpostavili odnos in začeli pogovor o aktualni težavi. Če imate določeno uniformo, ki jo predpisuje institucija, v kateri delate, oz. jo določa poklic, ki ga opravljate, jo nosite redno in na način, ki odraža vašo osebnost.

V idealni situaciji vaš videz ne bi smel biti ovira in ne bi smel odvracati pozornosti; odraža naj preprostost in zdravo pamet oz. pristop, ki je strokoven in hkrati temelji na ustaljenih kulturnih normah.

KLJUČNE TOČKE

- Upoštevajte ustaljene norme oblačenja, ki jih predpisuje institucija, za katero delate (nosite npr. službeno jakno ali srajco).
- Oblecite se pristno in na način, ki odraža vašo osebnost.
- Vaš videz in način oblačenja naj ne odvracata pozornosti ljudi od aktualne problematike.

Stik vzpostavite na strokoven in prijazen način

Morda se to zdi samoumevno, a ne pozabimo: ko nekoga prvič spoznate, je treba slediti ustaljenim pravilom spoznavanja. Začnite s stiskom roke, vzpostavite očesni stik in jasno predstavite sebe ter institucijo, za katero delate. V določeni situaciji je nasmeh, ki ne sme biti prisiljen, koristen pri pozdravljanju. Poleg tega uporabite tudi običajne, kulturno določene in pričakovane vljudnostne fraze.

Ne nosite sončnih očal, svoj prenosni telefon pa pred pogovorom vedno utišajte. *Izogibajte se odgovarjanju na telefonske klice, ko se z nekom pogovarjate, razen če gre za nujen primer.* Na koncu pogovora ponudite svojo poslovno vizitko, če jo imate in če je to primerno glede na situacijo – tako boste pokazali, da ste dostopni in pripravljeni na sodelovanje.

KLJUČNE TOČKE

- Vzpostavite očesni stik, stisnite roko osebi, ki jo prvič spoznate, in se predstavite.
- Med spoznavanjem ljudi ne nosite sončnih očal.
- Med pogovori UTIŠAJTE svoj PRENOSNI TELEFON.
- Po začetnih pogovorih ljudem izročite poslovno vizitko ali svoje kontaktne podatke.

Aktivno poslušanje: na poti k razumevanju

Zmožnost poslušanja je najverjetneje ena najpomembnejših komunikacijskih veščin, ki jo lahko uporabimo pri blaženju konfliktov med človekom in velikimi zvermi. Dobro razvita sposobnost poslušanja je pomembna predvsem v naslednjih situacijah:

1) Vzpostavitev strokovnega odnosa s posamezniki in predstavniki lokalnih skupnosti.

2) Ugotavljanje dejstev pri vrednotenju škodnih zahtevkov in konfliktov.

3) Vzpostavlanje zaupanja, verodostojnosti in izkazovanje sočutja do prizadetih v konfliktu.

4) Konstruktivno sodelovanje z različnimi interesnimi skupinami, ki imajo različne vrednote.

Očitna razlika je, če nekoga le *slišite*, ne pa tudi aktivno *poslušate*. Pri aktivnem poslušanju je pomembna predvsem vaša sposobnost poslušanja oz. pozornost, ki jo namenite sogovorniku. Tako si po zaključenem pogovoru lahko jasno predstavljate, kaj je sogovornik želel povedati. Pomembno je tudi, da govornik vidi, da ste pozorni in ga poslušate, pri tem pa opazuje vašo govorico telesa in vaš odziv na njegove besede. Svoje zanimanje lahko izrazite z nebesednimi sporočili tako, da ohranjate očesni stik ali prikimate z glavo in se nasmehnete (ko je primerno), lahko pa svoje strinjanje izrazite bolj prefinjeno z besedicama »seveda« ali »dobro« (Bodie in sod., 2015).

V takih primerih sledite veljavnim kulturnim normam, saj boste morali verjetno uporabiti različne nebesedne namige. Zaradi njih se lahko vaš sogovornik počuti dobro, vi pa z njimi pokažete jasno zanimanje zanj in za položaj, v katerem se je znašel. V idealnih okoliščinah bo aktivno poslušanje pripomoglo k odprtim, iskrenim in konstruktivnim pogovorom, obenem pa bo poskrbelo tudi za vzajemno učenje.

Med ocenjevanjem škode in posredovanji v konfliktih je pomembno, da ste odprti in da med pogovori ne obsojate. Ostanite nevtralni in poskrbite, da boste pokazali svojo nepristranskost. Za aktivno poslušanje je potrebna potrpežljivost; zlasti je pomembna situacija, ko oškodovanec razpravlja o konfliktih in škodi, ki jo je utrpel. Pričakujte premore in kratka obdobja tišine med pogovorom ter jih strpno upoštevajte. V splošnem je spraševati v redu, toda aktivni poslušalec med takšnimi premori vprašanj ne bo postavljajal (Bodie in sod., 2015).

Ključno je, da pri aktivnem poslušanju posamezniku daste čas, da oblikuje misli in razišče svoje občutke. Nikoli ne govorite hkrati s sogovornikom, izogibajte se prekinjanju in ne usmerjajte pogovora sebi v prid. V tipičnih situacijah vrednotenja škode lahko traja od 15 do 30 minut, da se posameznik privadi in na začetku izrazi svoje misli, preden se vzpostavi običajnejši, dam–daš dialog. V nekaterih situacijah so lahko začetna izražanja misli nekega posameznika krajša ali daljša, kot je navedeno.

Nasveti za aktivno poslušanje*

1. POSTAVLJAJTE VPRAŠANJA

- Postavite relevantna vprašanja, da preverite, kaj sogovornik želi povedati.
- Ne postavljajte preveč vprašanj, da sogovornik lahko ohrani rdečo nit.

Učinek: *S postavljanjem vprašanj sogovorniku pokažete, da ste pozorni na njegove besede in da vas resnično zanima njegovo stališče.*

2. RAZJASNITE DILEME

- Razčistite morebitne dileme tako, da postavite podrobnejša vprašanja.
- **Primeri:** »Pravite torej, da ...« ali »Hočete reči, da ...?«

Učinek: *Če boste nejasnosti razčiščevali sproti, boste z določenimi vprašanji dokazali, da razumete smisel sogovornikovih besed. Razjasnjevanje sogovornikovih besed lahko nekaj časa traja, a se dolgoročno bogato obrestuje, saj se boste tako izognili nadaljnjim nesporazumom in dilemam.*

3. PONOVI TE SOGOVORNIKOVE BESEDE

- Ponovitev sogovornikovih besed je podobna razlaganju z drugimi besedami, s čimer pokažete, da ste razumeli bistvo.
- **Primer:** »So vaše glavne skrbi ...?«

Učinek: *Če ponovite ali z drugimi besedami previdno izrazite rdečo nit sogovornikovih besed, lahko učinkovito pokažete, da ga res poslušate in razumete, kaj je povedal. S tem izkažete tudi spoštovanje, in če ste preudarni, odpravite morebitne ovire v komunikaciji.*

4. OBNOVI TE SPOROČILO

- Sproti povzemajte ključne točke, ki jih izpostavlja sogovornik, da lahko ponovite glavna sporočila njegovih besed.
- **Primer:** »Ključne točke, ki jih želite poudariti, so torej ...«

Učinek: *Povzetek ključnih točk dokazuje, da ste sogovornika pozorno poslušali in razumeli smisel njegovih besed. Obenem je to tudi pomembna priložnost za odpravo kakršnih koli nesporazumov ali za dopolnitev zgodbe z manjkajočimi podatki.*

Opomba: Po potrebi aktivno poslušajte oz. se ravnajte, kot narekuje situacija; to vam lahko pomaga predvsem takrat, ko gre za zapletene ali sporne situacije. Med aktivnim poslušanjem skušajte ostati sproščeni in se do sogovornika ne obnašajte narejeno ali pokroviteljsko.

*Povzeto po *Spretnosti, ki jih potrebujete (Skills You Need, 2016)*.

Govorite o problemih, ki so pomembni lokalnim prebivalcem

Velikokrat lahko pride do situacij, ko je najbolje govoriti o medvedih in volkovih tako, da jih ne omenjate neposredno. Gre preprosto za to, da lahko učinkovito komunikacijo z nekom vzpostavite na način, ki ustreza sogovorniku, in da ste pripravljeni poslušati, kaj je v danem trenutku določeni osebi pomembno.

To pomeni, da morate prepoznati in oceniti vrednost vsebine pogovora, ki na začetku ni nujno vezana na velike zveri, ampak se dotika tem, zaradi katerih se v pogovorih ljudje dobro počutijo. To še ne pomeni, da morate razpravljati o vremenu ali najnovejših športnih dosežkih. Če boste znali z nekom vzpostaviti dober odnos in govorili o temi, ki ustreza sogovorniku, boste ugotovili, kakšne so njegove vrednote. Tako se boste učinkoviteje spopadli s problematiko velikih zveri. Vzpostavitev dobre komunikacije in ohranjanje strokovnega odnosa bosta prinesla dolgoročno korist, zaradi tega pa boste problematiko velikih zveri reševali bolj smiselno in podrobneje ter tako ustvarili dobro podlago za medsebojno razumevanje.

KLJUČNI TOČKI

- **Konstruktiven pogovor o medvedih in volkovih lahko vzpostavite skozi različna izhodišča.**
- **Bodite dojemljivi za vsebine pogovorov, ki so pomembne sogovorniku.**

Vsak pogovor šteje

Zapomnite si, da je vsak pogovor pomemben in ima lahko posledice. Negativne vtise in pogovore si ljudje dolgo zapomnijo. Poleg tega lahko sprožijo negativne govorce, ki bodo otežile učinkovito sodelovanje s skupnostmi. Ko govorite s posameznikom, pravzaprav govorite s skupnostjo. Drugače povedano – vtisi, ki jih naredite na posameznika, vsebina in način pogovora bodo vplivali na pozitiven ali negativen odnos ljudi do vas. Dandanes je to še posebno pomembno, saj se informacije širijo prek številnih socialnih omrežij, kot so Facebook, Twitter, različni blogi, spletne strani in podobno.

KLJUČNI TOČKI

- **Vsak pogovor predstavlja priložnost.**
- **Zavedajte se, da z načinom pogovora (pozitivnim in negativnim) lahko vplivate na svoj odnos s posameznikom ali skupnostmi, informacije o tem pa se lahko hitro širijo (tudi prek različnih socialnih omrežij).**

Sestanek po sestanku

V določenih primerih se je dobro po sestanku še enkrat sestati – to je lahko zlasti pomembno, kadar gre za javne dogodke ali skupinska srečanja, na katerih pride do napetih izmenjav

mnenj, pikrih komentarjev, zmede in razgretih ali celo žaljivih pogovorov. Pomembno je, da znate v takih situacijah dobro opazovati in zaznavati besedne in nebesedne namige (govorica telesa) udeleženi. Dobro je tudi, da znate določiti posameznike, s katerimi se boste morda želeli sestati pozneje. Morda se bo treba pogovoriti tudi s tistimi, ki so med javnim srečanjem vseskozi molčali ali z govoricu telesa izražali svoje nezadovoljstvo oz. nestrinjanje.

Če pride do razgrete izmenjave mnenj ali če vas posameznik na javnem srečanju predrzno izziva, je pomembno, da se z njim pozneje sestanete. Pri tem ocenite položaj, v katerem ste se znašli, in sledite lastni presoji. Potrebno bo poglobljeno razmišljanje oz. vpogled vase, da boste lahko iskreno ocenili, če in kako so vaša dejanja in besede vplivali na razvoj določene situacije. Tudi če ste bili malo osorni, zavzemali obrambno držo ali odgovarjali čudno, se bo treba naknadno sestati s to osebo.

Če ste ohranili mirno kri in se med pogovorom vseskozi obnašali strokovno, a imate vseeno občutek, da posameznika skrbi problematika, da je jezen in ga nekaj dodatno vznemirja, je pomembno, da se z njim naknadno osebno sestanete.

Z osebnim telefonskim klicem ali srečanjem na strokoven način pokažete zanimanje in razumevanje do posameznikovega stališča. Pri tem pokažete tudi spoštovanje, skrb za ohranjanje strokovnega odnosa ali poskrbite za opravičilo, če je to potrebno.

KLJUČNI TOČKI

- **Vedite, da na javnih dogodkih nekateri ljudje neradi govorijo ali ne želijo izraziti svojih skrbi oz. stališč – pomembno je, da z njimi vzpostavite odnos in se z njimi naknadno sestanete, če je to potrebno.**
- **Z osebnim srečanjem jasno pokažete skrb za ohranjanje strokovnega odnosa.**

Napake kot priložnosti in pomembnost opravičila

Napake, ki jih storite pri svojem delu, so del učenja. Če znate prepoznati svoje napake in izraziti pogum ter se zaradi njih opravičiti, pokažete strokoven odnos do svojega dela. Če ste naredili napako ali koga prizadeli, to priznajte in se opravičite. Vsak primer je različen, zato je pomembno, da znate presoditi, če je opravičilo na mestu in kako se primerno opravičiti. Morda ne bi bilo slabo, da se o napaki pogovorite s sodelavcem, ki mu zaupate, in analizirate svoje dejanje, presodite, kaj je šlo narobe in poskrbite za to, da v prihodnje ne pride do napak.

Najbolje je, da se opravičite osebno in ne prek telefona ali elektronske pošte. Pomembno je, da izpostavite svojo napako in se zanjo ustrezno opravičite. Ni treba, da je vaše opravičilo dolgo – velikokrat krajše in jedrnat sporočilo povsem zadostuje. Opravičevanje postavi človeka v ranljiv položaj. S tem pokažete zrelost, človeško plat in izrazite skrb za ohranjanje

dobrega odnosa. V idealnih okoliščinah opravičilo pripelje do tega, da vam prizadeti odpusti, v določenih primerih pa lahko to predstavlja tudi osnovo za drugačen odnos.

Angleški pesnik Alexander Pope je v svojem delu *Esej o kritiki* napisal: »Motiti se je človeško, odpuščati pa božansko.« Ta slaven izrek poudarja, kako pomembno je odpuščati. Ko ljudje to dosežejo, so opravičila lahko priložnosti za izboljšanje odnosov.

KLJUČNE TOČKE

- Analizirajte svoje napake sami ali s sodelavcem in ugotovite, kaj je šlo narobe in kaj lahko storite za izboljšanje.
- Z opravičilom izrazite skrb za ohranjanje strokovnega odnosa.
- Opravičilo lahko izboljša delovni odnos, zato ga dojemajte kot priložnost.

Govorice in nesporazumi

Medved in volk sta karizmatična predstavnika velikih zveri, v pripovedkah, bajkah, ljudskih zgodbah in umetnosti pa imata že stoletja glavno vlogo. Dandanes ni presenetljivo, da medvedi in volkovi še vedno predstavljajo osrednje like mnogih zgodb/govor, še zlasti na podeželju. Vedeti morate, da so zgodbe, ki opisujejo dejavnosti medvedov in volkov ter njihovo številčnost in vedenje, lahko polne pretiravanj in pogosto splošno sprejete kot resnične. Podrobno analizirajte situacijo in presodite, če gre za nerealno zgodbo, prirejeno informacijo ali udarno pripoved. Tudi če zgodba deluje povsem realno, pazite, da s ponavljanjem napačnih informacij ne postane resnična v očeh drugih.

Če npr. lokalni prebivalci redno opazujejo neko medvedjo družino, lahko to razumejo kot dokaz, da populacija medvedov narašča, v resnici pa je stabilna ali celo upada. V letih, ko je hrane malo, medvedi iščejo hrano tudi zunaj svojega teritorija in več časa preživijo v bližini ljudi; zaradi tega lahko lokalni prebivalci napletejo zgodbe, ki sporočajo, da medvedja populacija narašča, čeprav v resnici ne.

Do nesporazuma lahko pride tudi, ko ljudje vidijo medveda ali volka, ki se hrani s truplom rejne živali, katere smrt je posledica drugih vzrokov. Opazovalec bo mogoče napačno sklepal, da jo je usmrtil ravno tisti medved ali volk. Kadar medved poškoduje človeka, govornice hitro vodijo do nesporazumov, zlasti če se v zgodbo vpletejo tudi mediji. Obstaja pa tudi veliko drugih primerov, ko ljudje zgodbe in napačne informacije o velikih zvereh sprejmejo kot resnične. Pri neposrednem delu s posamezniki, ki posredujejo napačne informacije, je treba upoštevati več dejavnikov.

Najprej je treba vedeti, da se ljudje, če popravite njihovo zgodbo, ne odzovejo pozitivno in lahko hitro postanejo užaljeni. Vsako situacijo je treba previdno oceniti ter upoštevati, kdaj in na kakšen način boste posredovali in predvsem kaj boste povedali. Lahko pride do situacij,

ko bo najbolj učinkovit naknaden pogovor ali poznejše razreševanje napačnih informacij. V splošnem pa velja, da je najbolje sproti reševati situacije, ko pride do posredovanja napačnih informacij. To je treba storiti neposredno, premišljeno in umirjeno. Ostanite vljudni in se nepristransko izražajte. Nikoli ne reagirajte obtožujoče ali poniževalno.

Razmislite o tem, katere informacije je treba popraviti. V nekaterih primerih bo prišlo do tako velikega števila napačnih informacij, da jih boste morali prednostno razvrstiti in popraviti tiste, ki lahko povzročijo največ škode ali pa se razširijo v problematične govornice. Če vidite, da več posameznikov širi napačne informacije, boste morali napisati resnična poročila za javnost, ki jih bodo objavili v lokalnih medijih, ali pa sklicati javno srečanje, na katerem boste javnosti posredovali resnične informacije. Pri tem si lahko pomagate s seznamom dejstev in popravkov napačnih informacij.

KLJUČNE TOČKE

- Zavedajte se, da so nekatere zgodbe/govorice o velikih zvereh ljudje sprejeli kot resnične.
- Preverite verodostojnost zgodb o velikih zvereh in preprečite širjenje napačnih informacij.
- Reševanja nesporazumov in napačnih informacij o velikih zvereh se lotevajte neposredno in premišljeno.
- Če pride do nesporazumov in širjenja napačnih informacij, poskrbite za javne objave v lokalnih medijih ali organizirajte javno srečanje, da popravite nastalo situacijo.
- Preprost seznam dejstev in popravkov lahko učinkovito pripomore k širjenju pravih informacij.

Pogovori med ocenjevanjem škode in odzivi na konflikte

Običajno so za cenilce najbolj neprijetne situacije, kjer je prišlo do smrti rejnih živali zaradi napada velikih zveri. V takšnih primerih se lahko kmet ali ovčerejec na situacijo odzove čustveno na različne načine: z jezo, šokom, zmedenostjo ali vznemirjenostjo. Poleg neposredne materialne škode, ki jo utрпи posameznik, lahko nastopi tudi nematerialna škoda za tistega, ki je na svoje živali močno navezan. Pomembno je, da se takemu posamezniku približate brez obsojanja ali predpostavk, kaj lahko določena izguba za nekoga pomeni.

Pri drugih neprijetnih situacijah gre za primere, v katerih je prišlo do poškodbe človeka s strani medveda, bližnjega srečanja z njim ali zaradi medvedov, ki prihajajo v bližino domov in naselij. V takšnih primerih so ljudje lahko razburjeni, boječi, pod pritiskom ali zaskrbljeni za svojo varnost in varnost svoje družine, zlasti otrok.

V nadaljevanju so opisani nasveti, ki vam lahko pomagajo pri pogovorih v situacijah, kjer so posamezniki utrpeli škodo ali bili vpleteni v konflikt z velikimi zvermi.

Kako vzpostaviti pogovor o nastali škodi in konfliktih

1. POKAŽITE SOČUTJE

- Posamezniku že na začetku pogovora izrazite sočutje za nastalo škodo, ki jo je utrpel, ali konflikt, do katerega je prišlo.

Učinek: Če rečete in pokažete, da vam je žal in da sočustvujete z nekom zaradi izgube ali konflikta, boste hitro sprostili napetost v ozračju in sogovornika prepričali, da želite pomagati in da vam je resnično mar.

2. POSLUŠAJTE

- Poslušajte celotno zgodbo o povzročeni škodi ali konfliktu.
- Ljudi med govorjenjem ne prekinjajte, pustite jim, da si vzamejo čas.
- Takšne situacije bodo lahko precej čustveno nabite.
- Pustite, da vam ljudje povedo, kako se počutijo, in preprosto pritrdite njihovim občutkom.
- Naravno je, da ljudje na začetku izlijejo svoja čustva.
- Ne sodite že na začetku o verodostojnosti povedane zgodbe – samo poslušajte.

Učinek: Če poslušate celotno zgodbo ali različico dogodkov prizadetega posameznika, mu s tem omogočite, da svojim čustvom »da duška« in v celoti izrazi svoje občutke. V takšnih situacijah mu posvetite vso svojo pozornost, saj boste tako pokazali zmožnost sočustvovanja in razumevanja situacije z njegovega vidika.

3. RAZČISTITE NEJASNOSTI

- Po začetnih pogovorih o nastali škodi ali izgubi je pomembno, da razjasnite dogodke in ugotovite dejstva.
- Bodite aktiven poslušalec in postavljajte vprašanja, sproti razčiščujte dileme, ponovite zgodbo in obnovite, kar ste slišali.

Učinek: Če si boste razčistili nejasnosti v neki zgodbi ali opisu dogodkov, boste lahko ločili med dejstvi in občutki, s sogovornikom pa vzpostavili skladno stališče o nekem dogodku. To je pomembno, saj se boste s tem izognili zmedi v prihodnje in že v kali zatrli nastanek morebitnih govoril.

4. NAKNADNO SREČANJE

- Sicer je odvisno od vsakega primera posebej, lahko pa se boste morali naknadno sestati z nekom in se o situaciji pogovoriti v živo ali po telefonu. Obnoviti boste morali opis dogodkov, o katerih ste se pogovarjali, in zapolniti vrzeli v nastali zgodbi.

Učinek: Če se z nekom naknadno sestanete v živo ali se z njim pogovorite po telefonu, mu jasno pokažete, da delo opravljate strokovno in predano ter da želite nastale dogodke s pridobivanjem točnih informacij v celoti razumeti.

Izkušnje strokovnjakov: vidik strokovnjakinje iz Severne Amerike

Pogovor s specialistko na področju upravljanja populacije volkov, Elizabeth Bradley, Ministrstvo za ribištvo, prostoživeče živali in parke v Montani – 4. december, 2015

Fotografija: Jason D. B. Kauffman

Kako pomembna je pri vašem vsakodnevnom delu učinkovita komunikacija s ključnimi deležniki, kot so kmetje, lastniki zemljišč, lovci itd.?

Zmožnost učinkovite komunikacije je ena najpomembnejših spretnosti, ki jih uporabljam kot biologinja, specializirana za prostoživeče živali. Ljudje zmotno verjamejo, da moje delo obsega le ukvarjanje s prostoživečimi živalmi. Res delam z njimi, a večji del mojega dela je vezan na komunikacijo z ljudmi, ki sobivajo z velikimi zvermi in z njimi prihajajo v stik. Ljudje so konec koncev tisti, ki odločijo o usodi prostoživečih živali in njihovih habitatov. Pomembno je zgraditi zaupanje in dober odnos z ljudmi, saj to vodi do učinkovitejše komunikacije.

Se vam zdijo kakšne določene komunikacijske tehnike ali splošni pristopi uporabni pri vašem delu z ljudmi?

Mislim, da so sposobnosti dobrega poslušanja in realna pričakovanja za doseg komunikacijskih ciljev res pomembni. Ljudje velikokrat ne bodo slišali ničesar, dokler sami ne bodo imeli občutka, da jih slišite oz. razumete vi. Vzemite si čas, da res prisluhnete človeku, in poskušajte razumeti njegova stališča. Včasih so za učinkovito komunikacijo potrebna leta, zato je pomembno, da ste potrpežljivi in vztrajate. Na stvari glejte dolgoročno. Vzemite si čas, da ljudi spoznate in naredite tisto, kar pravite, da boste.

Kakšne praktične nasvete lahko ponudite slovenskim, italijanskim, avstrijskim in hrvaškim cenilcem škod in članom intervencijskih skupin, kadar se znajdejo v stresnih oz. napornih situacijah?

Najprej prisluhnite posamezniku, naj vam razloži svoj položaj in pove, zakaj je razburjen. Potem mu poskušajte razložiti, kako mu lahko pomagate vi, in mu predstavite možnosti oz. metode, ki mu bodo morda v pomoč.

Ne govorite jim, kaj bi morali storiti in česa ne. Predstavite jim nekaj zamisli in jih povprašajte, kaj bi jim najbolj pomagalo. Ugotovila sem, da pogostokrat ni jasnega odgovora ali rešitve za neko situacijo. Najboljše rezultate smo dosegli, ko smo se o zadevah dobro pogovorili in s skupnimi močmi prišli do rešitve.

Kako obvladujete situacije, ko vas ljudje izzivajo ali se vedejo napadalno?

Res je pomembno, da ohranite mirno kri in se tudi sami ne odzovete z izzivanjem. Naj si ljudje dajo duška. Če grožnja preraste v fizično nasilje ali se ljudje s komentarji spustijo na osebno raven, lahko mirno odidete. Z njimi lahko stopite v stik pozneje, ko bo napetost po začetnem pogovoru popustila. Nekateri ljudje ne bodo nikoli hoteli sodelovati z vami, večina pa bo na koncu popustila, če bodo v vas videli osebo, ki jim lahko pomaga.

Če se ozrete na svoje dosedanje delo in pridobljene izkušnje, kateri najpomembnejši nasvet za učinkovito komunikacijo bi dali novemu cenilcu škod ali članu intervencijske skupine?

Bodite pošteni v vsem, kar počnete. Ljudje iskrenost prepoznajo in se nanjo tudi primerno odzovejo.

Izkušnje strokovnjakov: vidik strokovnjaka iz Severne Amerike

Pogovor s specialistom za upravljanje populacije grizljev, Jamesom J. Jonklom, Ministrstvo za ribištvo, prostoživeče živali in parke v Montani – 10. december, 2015

Fotografija: Jason D. B. Kauffman

Kako pomembna je pri vašem vsakodnevnom delu učinkovita komunikacija s ključnimi deležniki, kot so kmetje, lastniki zemljišč, lovci itd.?

Pri reševanju konfliktov s karizmatičnimi živalskimi vrstami, kot so grizliji in volkovi, je komunikacija zelo pomembna – če želite pridobiti zaupanje ljudi in z deležniki postopati odločno, morate sodelovati z drugimi pristojnimi službami in nevladnimi organizacijami. V svoje delo morate vključevati tudi lokalne skupnosti in lastnike zemljišč, jih obveščati, odgovarjati na vprašanja in se odzvati na njihove potrebe, ob tem pa redno učinkovito komunicirati.

Se vam zdijo kakšne določene komunikacijske tehnike ali splošni pristopi uporabni pri vašem delu z ljudmi?

Sodelovanje s skupnostmi je ključnega pomena. Na številnih projektih smo sodelovali z nevladnimi organizacijami, lastniki zemljišč, lokalnimi upravami, kmeti in posestniki. Sodelovali smo po načelu partnerstva, kar se je izkazalo za uspešen pristop pri obvladovanju konfliktov z velikimi zvermi.

Kakšne praktične nasvete lahko ponudite slovenskim, italijanskim, avstrijskim in hrvaškim cenilcem škod in članom intervencijskih skupin, kadar se znajdejo v stresnih oz. napornih situacijah?

Neprijetne, stresne situacije so del službe in podpore skupnosti pri tem igra pomembno vlogo. Cenjeni in spoštovani člani neke skupnosti lahko precej pomagajo takrat, ko vam nasprotujejo določeni posamezniki.

Do vsakega se obnašajte enako in pri sprejemanju odločitev dosledno upoštevajte protokol. Bodite pošteni, toda odločni, pri tem pa se kar najbolje potrudite, da težavo rešite, kadar je to mogoče.

Kako obvladujete situacije, ko vas ljudje izzivajo ali se vedejo napadalno?

Če ste v dvomih, pustite ljudem, da svojim čustvom »dajo duška«. Ne prepirajte se z njimi, samo poslušajte jih – v odgovor pa jim vedno napišite pismo, v katerem kar najbolje opišite njihove skrbi in navedite, kakšne so možnosti rešitev. Vedno je koristno, če imate podatke in dokumente s podrobnimi zapisi o tem, kdo je odgovoren, kakšna pravila določa veljavna zakonodaja, na kakšen način se sprejema odločitev in kakšne so pravice javnosti. Imam kar nekaj pisem, s katerimi bi lahko razburil občane, ki želijo vedeti, »kdo je odgovoren« in »kakšne pravice imajo«.

Če se ozrete na svoje dosedanje delo in pridobljene izkušnje, kateri najpomembnejši nasvet za učinkovito komunikacijo bi dali novemu cenilcu škod ali članu intervencijske skupine?

Vzemite si čas, da ljudi osebno spoznate. Poiščite skupno stališče in se skupaj potrudite, da vzpostavite zaupanje, pri tem pa bodite vedno odkriti. Vedno povejte po pravici in ljudem jasno razložite, kako stvari stojijo – nikoli ne okolišite.

Med pogovori ohranite mirno kri

Če pride do napetosti oz. preprirov in posameznik postane napadalen, *če vam postane neprijetno, ste jezni ali se začnete braniti*, morate *ostati mirni in ohranjati nivo strokovnosti*. Samonadzor pri vašem delu je nujen, kadar se znajdete v stresnih situacijah in tudi takrat, ko so ljudje do vas žaljivi in se spuščajo na osebni nivo. Sledite metodi »Umiri se, premisli in se odloči.« oz. trem korakom pri obvladovanju stresnih situacij: najprej se ustavite in umirite, nato premislite o situaciji, potem pa postopajte, kot je v določeni situaciji najbolj primerno oz. ukrepajte skladno s svojimi načeli (Izobraževanje raznolikega spleta deležnikov za okoljsko skupnost, ang. TREC, 2014).

Potreben pa je vsaj osnovni nivo samozavedanja oz. čustvene inteligentnosti, če želite uporabiti to preprosto, zgoraj opisano metodo. Z njeno pomočjo boste lahko zaznali in razumeli, zakaj se v določeni situaciji počutite neprijetno, preden bi se samodejno odzvali na način, ki bi lahko bil neustrezen. Z drugimi besedami, če ne določite izvora težave in je ne razumete, je ne boste mogli obvladovati in rešiti.

Nasveti za ohranjanje samonadzora po metodi »Umiri se, premisli in se odloči.«*

1. POSAMEZNIK VAS IZZOVE OZ. SE ZNAJDETE V NEKI DRUGI NEPRIJETNI SITUACIJI ...

- Ustavite se. Globoko zajemite sapo in spustite ramena. Začnite spet dihati.
- Prepoznajte bližajočo se neprijetno situacijo.
- Preden odgovorite, se umirite.

UMIRI SE

2. PREMISLITE O NASLEDNJIH VPRAŠANJIH ...

- Ali moram odgovoriti?
- Kako se počutim?
- Kaj doživljam?
- Kakšno je ozadje problema, ki je pripeljal do neprijetne situacije?

PREMISLI

3. ODLOČITE SE ...

- Kako se želim odzvati v taki situaciji?
- Kakšen dolgoročen rezultat želim?
- Kakšen odziv me bo pripeljal do najboljšega dolgoročnega rezultata?

ODLOČI SE

Opomba: V resnici si bo težko postaviti vsa ta vprašanja, ko se boste znašli v neprijetni oz. stresni situaciji. **Vendar pa lahko pomaga že, če se opomnite, da se je pred odzivom dobro umiriti in premisliti, ko prihaja do izzivanja ali besednih sporov. Tako boste veliko lažje ohranjali samonadzor.** Tudi če si preprosto rečete, da se boste umirili in premislili o svojem odzivu, si boste vseeno pustili dovolj maneverskega prostora, da ohranite mirno kri in se umirjeno odzovete.

*Povzeto po TREC – Training Resources for the Environmental Community (2014).

Ko je čas za premor

Žal bo vedno prihajalo do situacij, ko se bodo posamezniki do vas vedli sovražno, žaljivo ali celo fizično napadalno. V takih primerih se iz tega najbrž ne bo razvil smiseln ali ploden pogovor. Pravzaprav lahko pride do nasprotnih rezultatov, če sta obe strani jezni ali razdraženi.

Če se nekdo spusti na osebni nivo in postane žaljiv ali besen, boste morali upočasniti potek dogodkov, se umakniti oz. oditi in nadaljevati kdaj drugič. O tem obvestite svoje nadrejene, da se incident zabeleži. To bo dolgoročno pomembno pri ponovnem vzpostavljanju stikov in pri ohranjanju vaše varnosti, zlasti če vam je posameznik tudi grozil s fizičnim nasiljem.

Na neposreden in nekonflikten način jasno povejte, zakaj odhajate. Pomembno je tudi, da se ne umaknete povsem in da poskusite vzpostaviti ponoven stik za nadaljevanje pogovora ob drugi priložnosti. Tu je nekaj primerov:

- »Mislim, da se lahko naslednjič konstruktivneje pogovoriva.«
- »Vidim, da ste zdaj zelo razburjeni. Z vami bi se raje pogovoril prihodnjič.«
- »Vse skupaj je precej neprijetno in s tem pogovorom bi rad nadaljeval kdaj drugič.«

KLJUČNE TOČKE

- Če posameznik postaja sovražen, prepirljiv ali celo fizično napadalen, morate komunikacijo ustaviti, narediti premor in zapustiti prizorišče.
- Morda je pomembno poročati o dogodku nadrejenim, zlasti če gre za vprašanje vaše lastne varnosti.
- Ponoven stik s posameznikom vzpostavite po lastni presoji. To lahko storite v živo, prek telefona ali pisno.

Sprejemanje kritike

Pričakujte kritiko sebe in institucije, ki jo predstavljate, pa tudi kritiko svojega poklica in odgovornih služb, kadar boste v situacijah, kjer bo govora o upravljanju velikih zveri. Ljudje bodo krivili vas ali vlado. Tu je nekaj primerov zaskrbljenosti, ki jih lahko izrazijo ljudje:

»Zakaj ste dovolili, da populacija medvedov tako naraste?«

»Zakaj država problematike upravljanja medvedov ustrezno ne reši?«

»Medvedov je preveč!«

»To so vaši medvedi, ne naši, zato bi morali vi rešiti ta problem.«

»Mi ustrezno skrbimo za svoje živali, zakaj ne more tudi država poskrbeti za svoje medvede?«

Ljudje bodo zaskrbljeni za lastno varnost in varnost svojih otrok, ob tem pa bodo nemirni zaradi ekonomskih izgub, ki jih lahko povzročajo velike zveri. Konflikti z velikimi zvermi so lahko tudi odraz podzavestnega razočaranja ljudi nad vladnimi organi (Pimm in Murray, 2005; Madden in McQuinn, 2014).

Pomembno je, da se na kritiko odzovete strokovno in ste pripravljeni na dolgoročno kritiziranje. Poskušajte razumeti težave ljudi, obenem pa ostati nepristranski.

Treba je jasno razmejiti in razločevati med kritiko, usmerjeno v ukrepe, na katere kot državni uslužbenec lahko vplivate in jih spreminjate, in kritiko ukrepov, na katere nimate vpliva. Če vam npr. nekdo reče, da ste se na škodo, ki jo je utrpel, pozno odzvali, si obljubite, da se boste naslednjič hitreje. Če nekdo želi spremeniti višino odstrela ali varstveni status medveda, lahko vljudno razložite, da boste njihove pomisleke posredovali ustrezni instituciji po veljavni pravni poti, sami pa za sprejemanje takšnih odločitev nimate pooblastil.

Dobro je imeti pri sebi uradna dokazila ali preglednice, ki na preprost in jasen način prikazujejo podatke o populacijah velikih zveri, pravnih predpisih, ključnih načrtih upravljanja in ustrezne kontaktne podatke, da lahko lokalni deležniki izvedo več o tem, kar jih zanima.

Obnašajte se strokovno in bodite nepristranski – morda vas bo zamikalo, da bi se skupaj z lokalnimi prebivalci pritoževali nad vlado ali pristojnimi institucijami – temu se izognite. Poleg tega vas bo mogoče zamikalo, da bi kritizirali skupine nevladnih organizacij, do katerih so lokalne skupnosti še posebno odklonilne – tudi temu se izognite. Če ste poštene in nepristranske pri svojem delu, si boste prislužili spoštovanje in zaupanje deležnikov na vseh področjih in na koncu tudi bolj celostno razumeli, kako ljudje razmišljajo o določeni problematiki. To pa je neprecenljivo orodje, ki ne nazadnje pripomore k reševanju problema.

KLJUČNE TOČKE

- Pričakujte kritiko na svoj račun in račun institucije, ki jo predstavljate.
- Pričakujte, da bodo v določenih primerih ljudje krivili vas.
- Ostanite nepristranski in se skupaj z lokalnimi prebivalci ne pritožujte nad vlado ali institucijo, ki jo predstavljate.
- Trdo delajte, da si prislužite spoštovanje in zaupanje vseh deležnikov, ki so del problematike.
- Poskušajte celostno razumeti, kako ljudje razmišljajo o določeni težavi – to je dragoceno orodje, ki bo pripomoglo k reševanju problema.

Ustvarite priložnosti za pogovor o velikih zvereh v nekonfliktnih situacijah

Kadar je mogoče, poskusite vzpostaviti sproščeno vzdušje, ki vam omogoča pogovor o velikih zvereh brez negativnega prizvoka. Morda boste opazili, da med ocenjevanjem škod ljudje ne razmišljajo o zaščitnih ukrepih, ki bi dolgoročno pripeljali do lažjega sobivanja z velikimi zvermi. Osredotočeni so na trenutno situacijo – na svojo izgubo. Npr. če se ladji zgodi nesreča in se prebije ladijski trup, bo posadka skušala ustaviti vdiranje vode in v tistem trenutku ne bo razpravljala o tem, kako bi se bilo najlažje izogniti skali, ki je povzročila škodo. Za tak pogovor je najboljša priložnost takrat, ko je ladja spet na varnem v pristanišču. Ustvarjanje priložnosti za pogovor o tem, kako ljudje dojemajo velike zveri, in o rešitvah, ki bi zmanjšale konflikte, je najboljšo takrat, ko je vzdušje sproščeno in pozitivno. Kljub časovnim in finančnim omejitvam je pomembno, da sami ustvarite prave priložnosti za pogovor o velikih zvereh.

KLJUČNA TOČKA

- Morda vam bo to vzelo nekaj časa, vendar poskusite ustvariti priložnost za pogovor o velikih zvereh v sproščnem vzdušju in ko niste v konfliktni situaciji.

Splošne strategije in praktični nasveti za učinkovito sodelovanje z lokalnimi skupnostmi na področju obvladovanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi

Uvod

Tretje poglavje temelji na predpostavki, da bi morale imeti lokalne skupnosti, ki sobivajo z velikimi zvermi, pomembno vlogo pri razumevanju problematike konfliktov, zastavljanju ciljev in pri oblikovanju dolgoročnih odločitev.

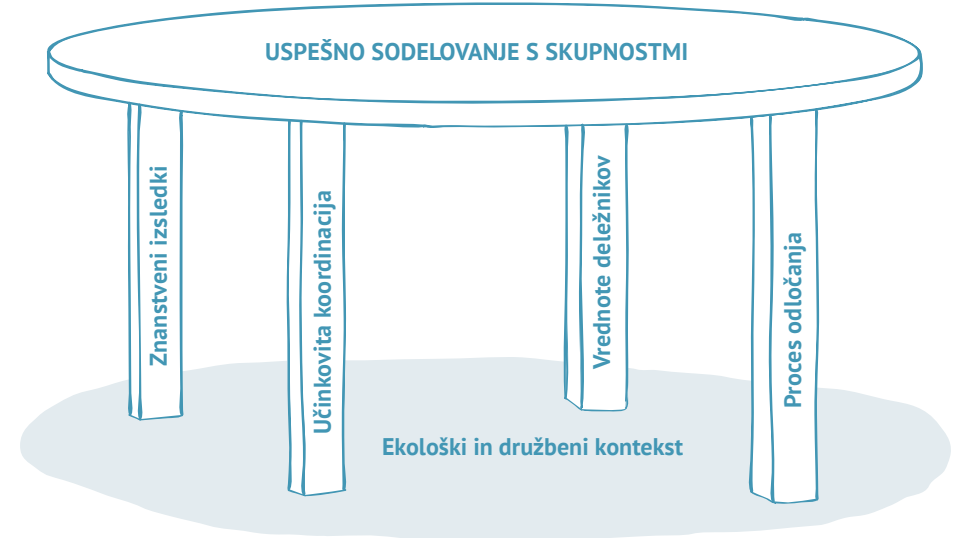
Poglavje je kronološko urejeno tako, da prikaže nekaj strategij in praktičnih nasvetov za sodelovanje s skupnostmi. V splošnem poznamo štiri pomembne funkcije, ki so uporabne v družbenem in ekološkem kontekstu določenega območja in igrajo pomembno vlogo pri tem, kako uspešno bo sodelovanje z lokalnimi skupnostmi. Te funkcije so:

- 1) koordinacija (organizacija dela, razporejanje sredstev ...),
- 2) uporaba znanstvenih izsledkov pri oblikovanju in doseganju ciljev,
- 3) upoštevanje vrednot deležnikov,
- 4) skupno sprejemanje odločitev.

Poglavje vsebuje napotke za vpeljevanje predhodno preizkušenih ukrepov v prakso. Opisuje tudi pomen sodelovanja v obliki partnerstev, konča pa se s predlogi, kako naj lokalne skupnosti trajnostno sobivajo z velikimi zvermi.

Pomembnost koordinacije, skupnega sprejemanja odločitev, znanosti in upoštevanja vrednot deležnikov

Sodelovanje s skupnostmi v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem zahteva določene pristope, ki morajo upoštevati zgodovino posamezne države, ekologijo, kulturo, zakone in upravljalvske načrte za prostoživeče živali ter so značilni za vsako državo posebej. Pristopa, kjer bi delovala univerzalna rešitev, ni mogoče uporabiti. Vendar pa splošna strategija za učinkovito delo s skupnostmi v okviru določenih ekoloških in družbenih pravil sloni na štirih trdnih temeljih. Simbolično si jo lahko predstavljamo kot mizo na štirih nogah, vsaka pa nosi svojo funkcijo: 1) učinkovita koordinacija, 2) metode, podprte z znanstvenimi izsledki, 3) upoštevanje vrednot deležnikov in 4) uporaba procesa odločanja, ki omogoča racionalno obravnavanje problematike, sprejemanje rešitev in izvajanje ukrepov (Wilson in sod., 2013; Burnett, 2013).

Prikaz uspešnega sodelovanja s skupnostmi

Koordinacija (organizacija dela, razporejanje sredstev ...)

Priporočljivo je vzpostaviti sistem za učinkovito koordinacijo oz. organizacijsko shemo za razporejanje sredstev, organizacijo dela, vodenje in usposabljanje kadrov itd. Ta predstavlja pomembno osnovo za učinkovito izmenjavo informacij, izkušenj in znanj ter omogoča usklajevanje in sprejemanje ključnih (upravljaljskih) odločitev. Pomembno je razmisliti, kdo oz. katera organizacija je usposobljena za uspešno koordinacijo. Ključna vprašanja pri tem so:

1. »Ali na lokalni ravni obstaja primerna oseba/pisarna za koordinacijo (npr. projekta)?«
2. »Kdo bi bil najprimernejši za koordinacijo?«
3. »Ali obstajajo znotraj skupnosti mnenjski voditelji (ang. opinion leaders), ki bi bili pripravljeni prevzeti koordinacijo?«
4. »Ali bo treba razviti novo obliko koordinacije?«

Poleg tega so potrebna ustrezna finančna sredstva za plačilo projektov, nujnih za zmanjšanje konfliktov z velikimi zvermi. Treba je dobro razmisliti, kako ta sredstva razdeliti, kdo bo o tem odločal in ali je od lokalnih skupnosti mogoče pričakovati, da tudi same prispevajo del sredstev.

Podkrepljenost z znanstvenimi izsledki

Relevantni in verodostojni znanstveni izsledki so bistvenega pomena za oblikovanje in doseganje ciljev. Podpirati morajo dejavnosti, ki ustrezajo določenemu kontekstu. Do znanstvenih podatkov naj imajo dostop vsi deležniki, vključeni v oblikovanje in doseganje ciljev. Ti podatki so lahko osnova za razumevanje trenutnih ekoloških in družbenih razmer ter ključnih vidikov biologije velikih zveri (npr. populacijskih trendov, vedenja medvedov, vzrokov konfliktov, prostorskega in časovnega pojavljanja konfliktov). S poznavanjem teh podatkov je namreč mogoče bolje razumeti, kako različne vrednote, stališča ali odnos do velikih zveri vplivajo na splošno dojetje problematike.

Vrednote deležnikov

Ni pomembno, če je nekdo iz podeželske gorske vasice San Lorenzo v italijanski pokrajini Trento ali če pripada lokalni skupnosti na ribniško-kočevskem območju; vrednote lokalnih prebivalcev so ključne za razumevanje konfliktov in učinkovito sodelovanje pri reševanju le-teh. Ob tem je treba upoštevati, da bo ljudi, nevladne organizacije in druge deležnike, ki živijo zunaj teh območij, prav tako zanimala problematika velikih zveri. Razmisliti bo treba o dolgoročni strategiji, ki bo vključevala raznolik nabor vrednot vseh deležnikov.

Proces odločanja

Za učinkovito sodelovanje s skupnostmi bo treba vzpostaviti tudi nekakšen forum (oz. delovno skupino), ki bo ljudi združil k sodelovanju pri prepoznavanju problematike, razpravljanju o težavah, povezanih z velikimi zvermi, in iskanju rešitev. To je najbrž eden najpomembnejših členov učinkovitega sodelovanja z lokalnimi skupnostmi. V nadaljevanju je podrobneje opisan proces vključevanja lokalnih skupnosti v ohranjanje velikih zveri.

Pomembnost ekološkega in družbenega konteksta

Žal ne poznamo računalniškega programa, ki bi preprosto rešil konflikte med človekom in velikimi zvermi. V Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem veljajo edinstvene ekološke in družbene okoliščine. Te okoliščine je treba razumeti, če želimo priti do učinkovitih rešitev na področju konfliktov z velikimi zvermi. Te rešitve morajo vključevati lokalno prebivalstvo in skupnosti.

Kadar ocenjujemo ekološki in družbeni kontekst, je treba upoštevati tri splošne dejavnike: 1) trenutne okoliščine/pogoje, 2) trende in 3) napovedi za prihodnost (Clark, 2002). Dostop do znanstvenih podatkov glede ekoloških in družbenih pogojev bo pripomogel k oblikovanju rešitev za posamezno okolje in k učinkovitemu delu s skupnostmi. Mogoče bo treba izvesti določene raziskave ali preveriti obstoječe znanstvene podatke, odvisno od konteksta oz. okolja. Tako boste lažje razumeli dinamiko populacije medvedov, njihovo vedenje, pogoje v habitatu, človekove dejavnosti in družbene sisteme.

Dinamika populacije medvedov

Pomembno je poznati, ali na določenem območju populacija medvedov narašča, upada, je stabilna oz. če je trend številčnosti medvedov popolnoma neznan, saj tovrstna dinamika lahko vpliva na pogostost konfliktov z ljudmi in na njihov odziv na medvede. V zahodnih predelih Združenih držav Amerike populacija rjavega medveda oz. grizlija počasi narašča, zaradi česar slednji ponovno naseljujejo nekdanje habitate. To vodi do povečevanja konfliktov na novih območjih, zato morajo posredovati strokovne službe (Jonkel, 2006). Poleg tega imajo lahko člani lokalne skupnosti zelo različna mnenja o

Fotografija: Matija Stergar

tem, kakšna je dejanska številčnost medvedov. Kadar je le mogoče, morate imeti zanesljive znanstvene podatke o stanju populacije, saj to vpliva na ustrezen odziv nadrejenih in pomaga pri oblikovanju ustreznih rešitev.

Vedenje medvedov

Treba je pozorno spremljati vedenje medvedov oz. njihovo gibanje, vzorce prehranjevanja, njihovo starost in spol. Tako bo mogoče ugotoviti, kateri medvedi bodo bolj verjetno povzročili konflikte in kaj jih privablja (posamezni medvedi lahko razvijejo določen vzorec vedenja in iščejo določeno hrano). Omenjeni dejavniki vplivajo na to, kje in kdaj bo prihajalo do konfliktov, obenem pa boste lahko oblikovali primerne in stroškovno učinkovite upravljavske ukrepe (Linnell in sod., 1999; Steyaert in sod., 2013; Elfström in sod., 2014a; Wilson in sod., 2006).

Fotografija: Matija Stergar

Značilnosti habitata

Če želimo razumeti, kako bodo trenutne in prihodnje značilnosti habitata vplivale na pogostost in intenzivnost konfliktov v določeni pokrajini, se je treba osredotočiti na pet dejavnikov: 1) velikost habitata (se širi, krči ali njegova velikost ostaja stabilna), 2) kakovost habitata (se povečuje, zmanjšuje ali ostaja stabilna), 3) količina naravne hrane medvedov, 4) raznolikost naravne hrane medvedov in 5) druge zveri in prostoživeče živali, zaradi katerih lahko pride do konfliktov. Kljub temu da je v praksi natančno ocenjevanje zgoraj omenjenih dejavnikov zahtevno in drago, jih je treba do neke mere upoštevati, saj značilnosti habitata (predvsem pa spremembe v njem) lahko vplivajo na pogostost pojavljanja konfliktov. Pomembna je tudi vloga, ki jo imajo druge zveri ali prostoživeče živali v okolju, saj lahko zaradi njih pride do posrednih ali neposrednih konfliktov z medvedi.

Človekove dejavnosti in družbeni sistemi

Razumeti je treba vse deležnike (vlado, industrijo, lokalne skupnosti, nevladne organizacije itd.), ki se zanimajo za tovrstno področje in se osredotočajo na to, kako različna stališča, vrednote in zahteve vplivajo na problematiko, saj pri tem delujejo pozitivno ali negativno na zmanjševanje konfliktov z velikimi zvermi (Clark, 2002).

Največji izziv bo verjetno vzpostaviti ravnovesje med pogosto nasprotujočimi si vrednotami oz. zahtevami, ki veljajo v posameznih družbenih kontekstih. Te vrednote oz. zahteve se kažejo v ravnanju s prostorom in v dejavnostih, ki vplivajo na človekovo vedenje in delovanje, obenem pa delujejo tudi na vzroke ter pogostost konfliktov. Za učinkovito komunikacijo je ključno razumevanje nasprotujočih si vrednot, v idealnih okoliščinah pa tudi občutek soodgovornosti, kjer morajo k reševanju splošnega problema pristopiti vsi. Pri tem oblikujejo skupne cilje in rešitve, ki služijo skupnim in ne posebnim interesom (Brunner in sod., 2002). Graditi je treba na obstoječih zmogljivostih ali ustvariti priložnosti za redno komunikacijo in izmenjavo mnenj med deležniki, vključenimi v problematiko.

Če želite vzpostaviti pomembno sodelovanje s skupnostmi, bi bilo na najosnovnejši ravni dobro ustvariti nekakšen osebni forum, delovno skupino ali okroglo mizo za deležnike. Za to bo morebiti potreben strokovni moderator in/ali koordinacija s strani skupaj določenega deležnika.

V idealnih okoliščinah bodo v reševanje konfliktov vključene tako vrednote lokalnih skupnosti kot tudi drugih interesnih skupin. Za ohranjanje populacij velikih zveri je to zelo pomembno, saj medved in volk spadata med najbolj karizmatične živalske vrste, ki vzbujajo zanimanje interesnih skupnosti iz mestnih okolij (tako na državni kot mednarodni ravni). Vrednote in dejavnosti le-teh običajno ne sovpadajo z vrednotami podeželskih oz. lokalnih skupnosti, saj so slednje tiste, ki so izpostavljene tveganjem zaradi sobivanja z velikimi zvermi.

Lokalne in interesne skupnosti: nabor metod za obvladovanje nasprotujočih si vrednot v konfliktih med človekom in velikimi zvermi

Splošna strategija za delo s skupnostmi navaja, da so vrednote, ki izvirajo iz določenih krajev, drugačne vrednotam zunanjih interesnih skupnosti. Npr., člani skupnosti, ki živijo

1. razvije občutek soodgovornosti, kjer pri reševanju skupnega problema sodelujejo vsi,
2. razvije skupne cilje in
3. oblikuje rešitve za obvladovanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi.

Iz izkušenj pridobljene metode za prepoznavanje različnih vrednot deležnikov (ang. A Heuristic for Recognizing Different Stakeholder Values; povzeto po Wilson in sod., 2013)

v podeželskih predelih Slovenije, Italije, Avstrije in Hrvaške, bodo najbrž gojili vrednote, ki temeljijo na človekovi varnosti, preživetljanju in izkoriščanju virov. Vrednote interesnih skupnosti v Evropski uniji, ki temeljijo na zakonskih predpisih, politiki in interesih mestnih nevladnih organizacij, pa izpostavljajo zaščito velikih zveri, ohranjanje narave in vsesplošno vlogo biotske raznovrstnosti.

Najbolje bi bilo razviti občutek soodgovornosti, kjer pri reševanju skupnega problema sodelujejo vsi. Tako bi vzpostavili enotne cilje in oblikovali rešitve, ki vključujejo in v zadostnem obsegu zadovoljujejo skupne vrednote tako lokalnih kot interesnih skupnosti; na ta način se lahko vzpostavi konsenz o rešitvi aktualnega problema.

Na to lahko pogledamo tudi s stališča iskanja rešitev, ki služijo skupnim in ne posebnim interesom. Lokalne skupnosti npr. ozko opredelijo problem konfliktov z velikimi zvermi in ga opišejo kot »situacijo, kjer je preveč medvedov«. Rešitev tega problema je odstrel oz. zmanjšanje populacije velikih zveri. Interesnim skupnostim se bo morda takšna rešitev zdela nedopustna, saj močno nasprotuje njihovim vrednotam, ki temeljijo na zaščiti velikih zveri – včasih pa celo zaščiti večjih populacij velikih zveri. Treba bo dobro razmisliti, kako ustrezno posredovati pri reševanju takšnih sporov, saj gre za nasprotujoče si vrednote, ki se izražajo na več načinov. Tako bo mogoče širše razumeti problem konfliktov med človekom in velikimi zvermi.

Vzpostavite proces odločanja

Čeprav je vzpostavitev in uskladitev dobrega procesa odločanja dolgotrajna in zahtevna, je vseeno pomembna za uspešno dolgoročno sodelovanje s skupnostmi (Lasswell, 1971; Clark, 2002). Pri zmanjševanju konfliktov z velikimi zvermi gre tako kot pri drugih procesih odločanja pretežno za ljudi: kakšne so naše vrednote, kako vzajemno delujemo, kako se odločamo ter kako obvladujemo in izvajamo vsakodnevne obveznosti. V bistvu se odločamo o načinu upravljanja nas samih, prav tako pa tudi o upravljanju velikih zveri. Rezultati procesa odločanja vplivajo tako na velike zveri kot na ljudi. V idealnih okoliščinah je dober proces odločanja: 1) vključevalen, 2) temelječ na dejstvih, 3) pošten in 4) tak, ki ustvarja uspešne rezultate. Dober proces odločanja ima značilnosti vključevanja in vabi k sodelovanju vse deležnike z različnimi stališči. Hkrati je tudi transparenten in vzbuja zaupanje vsem sodelujočim.

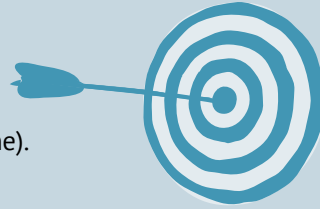
Ključni element dobrega procesa odločanja je vključevanje.

Ključni elementi procesa odločanja*

OD DELEŽNIKOV PRIDOBITE PODATKE, RELEVANTNE ZA REŠEVANJE PROBLEMA

- Prepoznajte ključne potrebe po informacijah (biološke in družbene).
- Skupaj opredelite problem.
- Zastavite si cilje za rešitev problema.

KLJUČNA VPRAŠANJA OZ. STANDARDI, KI JIH JE TREBA UPOŠTEVATI:

1. »Je informacija zanesljiva?«
2. »Je informacija dovolj izčrpna?«
3. »Je informacija dovolj specifična za uporabo pri reševanju problema?«
4. »Je informacija javna in dostopna vsem deležnikom?«

PRIDOBITE PODPORO ZA IZVAJANJE UKREPOV

- Vzpostavite javne in združevalne forume za razprave.
- Oblikujte skupne ukrepe za zmanjševanje konfliktov z velikimi zvermi.

KLJUČNA VPRAŠANJA OZ. STANDARDI, KI JIH JE TREBA UPOŠTEVATI:

1. »Je proces odločanja smiseln in načelen?«
2. »Lahko deležniki razpravljajo o svojih vrednotah in stališčih na kulturnen način in brez groženj?«
3. »Je mogoče različne vrednote lokalnih in interesnih skupnosti povezati tako, da služijo skupnim interesom?«

SPREJMIŠTE ODLOČITVE, KI JIH PODPIRAJO DELEŽNIKI

- Odločite se za določene ukrepe.
- Podpirajte ukrepe, ki omogočajo sodelovanje, ne predstavljajo grožnje lokalnim skupnostim in delujejo preventivno.

KLJUČNA VPRAŠANJA OZ. STANDARDI, KI JIH JE TREBA UPOŠTEVATI:

1. »Bodo ukrepi učinkoviti (ali gre za preizkušene in stroškovno učinkovite metode)?«
2. »So ukrepi celostni in dolgoročni?«

IZVAJAJTE UKREPE

- Izpeljite projekte za zmanjševanje konfliktov z velikimi zvermi.

KLJUČNA VPRAŠANJA OZ. STANDARDI, KI JIH JE TREBA UPOŠTEVATI:

1. »Se projekte izvaja v ustreznem časovnem obdobju?«
2. »Je projektno osebje zanesljivo?«
3. »So projekti realni?«
4. »Je mogoče spremljati učinkovitost projektov?«

SPREMLJAJTE OZ. NADZORUJTE USPEŠNOST IZVAJANJA PROJEKTOV

- Priporočljivo je spremljati učinkovitost projektov.
- Proces odločanja bi bilo dobro redno spremljati.

KLJUČNA VPRAŠANJA OZ. STANDARDI, KI JIH JE TREBA UPOŠTEVATI:

1. »So projekti učinkoviti?«
2. »Ali dosegamo splošno zastavljene cilje?«
3. »Ali v splošnem proces odločanja ustreza vsem deležnikom?«

*Povzeto po Laswell (1971) in Clark (2002).

Razvijte skupno stališče do problema

Kot je že omenjeno v opisu procesa odločanja, bo treba razviti skupno stališče do tega, kaj točno predstavlja »problem« v določeni konfliktni situaciji med človekom in velikimi zvermi. Pogosto bodo številni in nasprotujoči si opisi problema, ki jih bodo izpostavljali različni deležniki, oteževali skupno doseganje ciljev in upravljalvske dejavnosti. Treba si je vzeti čas za natančno določitev problema (Weiss, 1989). Opisi oz. definicije namigujejo na vzroke in posledice »problema« in s tem samodejno predlagajo ukrepe za reševanje. Tako definicija v bistvu oblikuje svojo rešitev (Wilson in Clark, 2007). Ciljno usmerjena javnomnenjska raziskava je lahko koristna, saj z njo pridobite osnovne podatke in ugotovite, kako ljudje dojemajo in definirajo problem.

Definicije problema, usmerjene v varnost ljudi in minimiziranje škode, ki jo lahko povzroči medved, so dobra osnova, na podlagi katere lahko okrepite sodelovanje in izvajate rešitve s skupnostmi (Wilson in Clark, 2007). Barlow in sod. (2010) predlagajo osredotočenje na zmanjševanje tveganja, obenem pa so sestavili uporaben nabor metod za razumevanje in definiranje konfliktov med človekom in velikimi zvermi. Predlagajo tudi, da deležniki s skupnimi močmi izdelajo »profil oz. prikaz konflikta« za boljše razumevanje vzrokov ter prostorskih in časovnih značilnosti konfliktov.

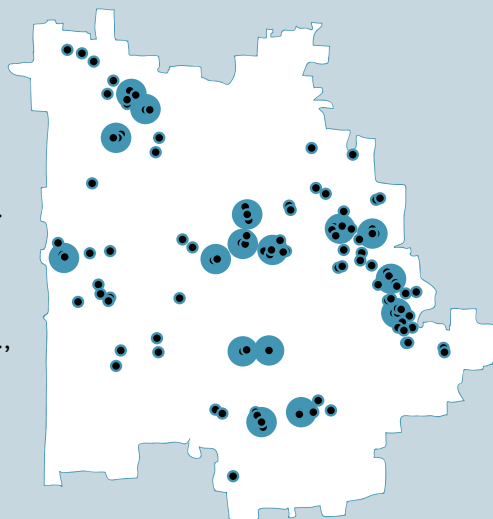
Vzorčni primer izdelave »profila konflikta« in identificiranje ter prednostno določanje rešitev za konflikte med človekom in velikimi zvermi (Barlow in sod., 2010)

Z DELEŽNIKI DOLOČITE CILJE

- Za določeno časovno obdobje določite ciljno število rešenih rejnih živali, zaščitenih posesti in število naselij, ki jih medvedi ne obiskujejo več tako pogosto itd.
- Cilji naj bodo določeni glede na družbeno okolje. Cilji so npr. lahko: nepoškodovani panji ali zmanjšano število pritožb lokalnega prebivalstva nad medvedi.

SESTAVITE PRIKAZ KONFLIKTA

- Določite vzroke konflikta.
- Vključite opis konfliktov s podatki o obsegu ter časovnih, prostorskih in družbenih značilnostih.
- Lahko izvedete analizo žariščnih točk konflikta in tako določite območja v pokrajini, kjer je tveganje za konflikte visoko (glej Wilson in sod., 2006; Miller, 2015).

Kartiranje z uporabo GIS-podatkov (geografski informacijski sistem) je uporabno za prikazovanje konfliktov ali povzročene škode po rjavem medvedu, saj tako določimo žariščne točke konfliktov – področja v pokrajini, ki so izpostavljena tveganju za nastanek konfliktov med človekom in velikimi zvermi. Zgornji zemljevid prikazuje razporeditev in pogostost konfliktov na osnovi raziskovalnega projekta v Montani, ZDA (Wilson in sod., 2006).

Zemljevid: Seth Wilson

DOLOČITE MOŽNE REŠITVE

- Navedite vse mogoče ukrepe za zmanjševanje konfliktov.
- Morebitni ukrepi morajo biti praktično naravnani in družbeno sprejemljivi za deležnike.

PREDNOSTNO DOLOČITE REŠITVE

- Razvrstite rešitve glede na število rešenih rejnih živali, zaščitenih posesti, preprečenih poškodb ljudi, zaščitenih panjev itd. (rešitve so določene glede na družbeno okolje).
- Razvrstite rešitve glede na stroškovno učinkovitost.
- Razvrstite rešitve glede na skupne učinke in stroškovno učinkovitost.

Ne prezrite družbeno pogojenih konfliktov, katerih vzroki se lahko skrivajo pod površjem

V nekaterih primerih boste morali (še preden se boste lotili aktualne problematike) prepoznati in se soočiti z globlje ležečimi vzroki konfliktov, ki so družbeno pogojeni. V določenih okoljih so morda prisotna zakoreninjena družbena nesoglasja, zgodovinski dogodki ali celo etnične in kulturne razlike, zaradi katerih posamezniki in skupine ljudi ne bodo pripravljeni sodelovati med seboj (Madden in McQuinn, 2014). Če razčlenitev vzrokov konflikta, ki se skrivajo »pod površjem«, ne uspe, lahko to upočasnjuje reševanje konflikta. V takšnem primeru lahko koristi pomoč mediatorja, ki poskuša razkriti, raziskati in preoblikovati obstoječe odnose med ljudmi, da bi omogočil konstruktivno sodelovanje (Madden in McQuinn, 2014).

Klasični pristopi upravljanja konfliktov med človekom in velikimi zvermi delujejo na površinski ravni, saj je konflikt opredeljen v smislu povzročanja škode na premoženju (npr. izguba premoženja, povzročena škoda).

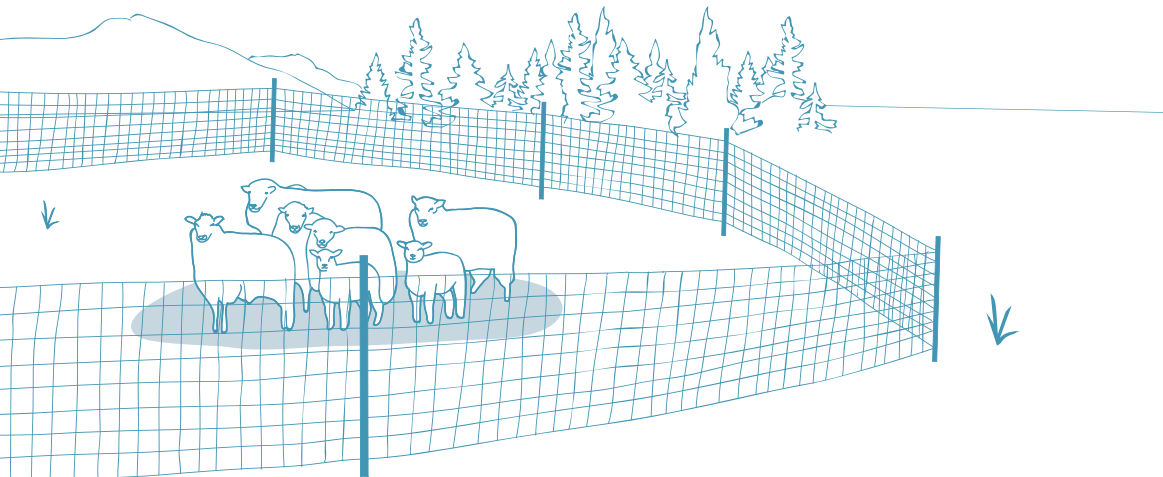
Oblikujte skupne cilje

Za učinkovito sodelovanje s skupnostmi ni ključna le enotna definicija problema, ampak tudi oblikovanje skupnih ciljev. Morda se zdi očitno, a razumevanje različnih vrednot in stališč deležnikov je bistvenega pomena pri določanju ciljev. Na osnovni ravni je potrebna metoda, ki članom skupnosti in drugim zainteresiranim omogoča srečevanje, da lahko razpravljajo

o problematiki. Kadar je potrebno, naj se forume ali srečanja deležnikov strokovno usmerja ali vključuje v obstoječo skupnost. Lovske družine, pohodniška združenja ali celo lokalne prostovoljne gasilske ekipe lahko tako ustvarijo priložnosti za srečevanje članov skupnosti, kjer bodo potekale razprave o problematiki velikih zveri, te skupine pa obenem na ta način pripomorejo k oblikovanju rešitev. Bodite še posebno pozorni oz. pokažite razumevanje do skupnosti, njenih vodij in tistih, ki imajo vodstveni potencial, saj pripomorejo k združevanju ljudi. Vodstvo in strokovno znanje v določeni skupnosti se lahko pojavlja v različnih oblikah.

Oblikovanje ciljev, ki odražajo vrednote lokalnih in interesnih skupnosti, je pomembno za dolgoročen uspeh. O ciljih, ki so usmerjeni na človeka in upoštevajo tveganja ter načine za zaščito ljudi, njihovega premoženja in metod preživetja, lahko razpravljate tako, da oblikujete preventivne metode – to neposredno koristi ljudem, ki sobivajo z velikimi zvermi, in tistim interesnim skupnostim, vrednote katerih temeljijo na zaščiti velikih zveri. Pri uporabi preventivnih metod, kot so medvedovarni smetnjaki ali namestitev električne ograje, gre za nesmrtonosne metode, ki pripomorejo k zmanjševanju tveganja ponavljajočih se konfliktov z medvedi. Te metode zmanjšajo tudi posledično potrebo po odstranju tistih osebkov, ki postanejo problematični. Zastavitev ciljev, ki temelji na preventivnih metodah, ne pomaga le pri premostitvi nasprotujočih si vrednot, temveč je tudi: 1) stroškovno učinkovita, 2) omogoča dolgoročne koristi in 3) predstavlja pristop, ki je usmerjen v prihodnost.

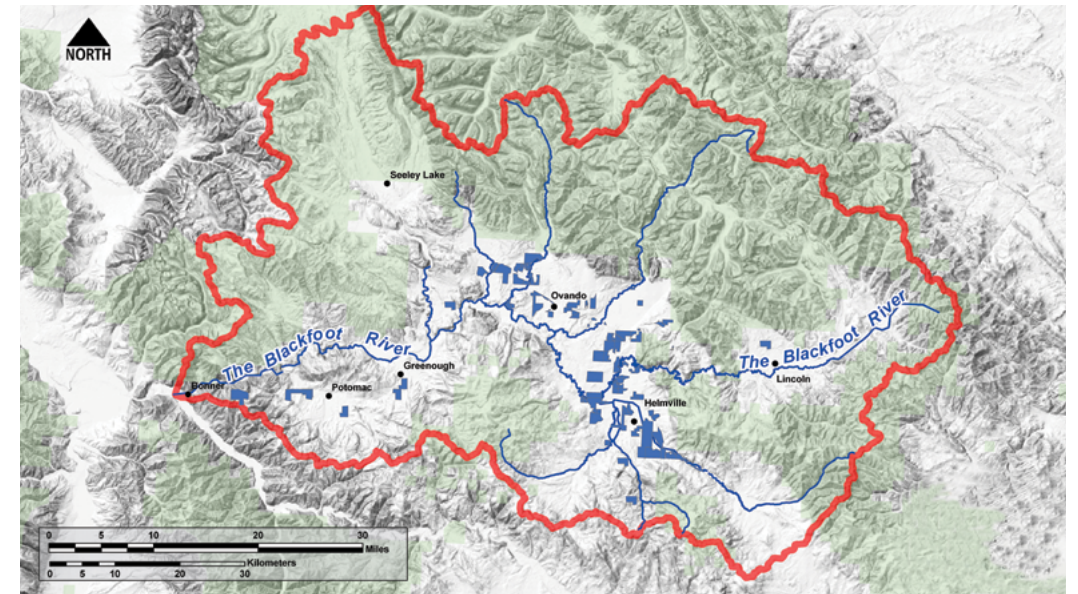
Pomembno je izbrati pravi obseg »vzorčnih projektov«

Če je med deležniki sprejet dogovor glede tega, kaj točno predstavlja »problem«, kako se ga lotiti (rešitve) in če obstajajo skupno sprejeti splošni cilji, so naslednji koraki usmerjeni v izvedbo projekta in nadzorovanje izvajanja ukrepov. Pri določanju prostorskega obsega projekta je treba upoštevati biološke dejavnike (npr. območje aktivnosti medveda ali teritorij volčjega tropa), ki v povezavi s človekovo ustaljeno prakso rabe tal lahko vplivajo na konflikte

v določenem okolju. To vpliva na to, kako selektiven ali izčrpen je nekdo pri izvajanju projektov na dejanskih lokacijah.

Današnje zmogljivosti geografskega informacijskega sistema s kartiranjem, modeliranjem in prostorskimi analizami lahko hitro izpostavijo lokacije, kjer nastopijo konflikti glede na prostor in časovno obdobje oz. sezono. Upoštevati je treba dejavnike, kot so pripravljenost skupnosti na sodelovanje, in ugotoviti, če obstajajo zadostna sredstva, ob tem pa tudi določiti, če se lahko »uskлади odziv skupnosti« z dejanskim stanjem v naravi.

Upoštevati bo treba območja aktivnosti medvedov, najpomembnejše prehodne koridorje ali območja, kjer se radi zadržujejo, hkrati pa tudi teritorije volčjih tropov, lokacije brlogov in »rendez-vous« območja, saj bo to mogoče primerjati z ustaljenimi praksami človekove rabe tal, ki vplivajo na verjetnost konfliktov. Pri tem so pomembne lokacije, ki privabljajo medvede, npr. lokacije čebeljih panjev, pašnikov za ovce, krmišč prostoživečih živali, pašnikov za govedo ali naselij.

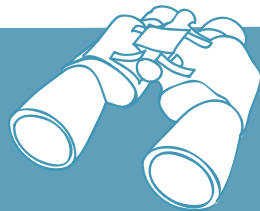
Zemljevid, ki je nastal v okviru projekta v Montani, ZDA, kaže pašnike za živino (v modri barvi), kjer se vsako leto skotijo teleta in privablja jo rjave medvede v bližino kmetij/naselij. Okrog večine teh pašnikov so postavili električne ograje, da bi tako zaščitili živino pred rjavimi medvedi in volkovi.

Zemljevid: Seth Wilson

- Porečje reke Blackfoot
- Zvezne dežele v Montani
- Območja telitev

Glede na sredstva in pripravljenost članov lokalnih skupnosti na sprejetje določenih preventivnih ukrepov je dobro razmišljati o oblikovanju vzorčnih projektov (npr. za zaščito premoženja) v manjšem obsegu in z veliko možnostjo uspeha. Pri tem uporabimo strategijo izbiranja tistih ciljev, ki so lahko dosegljivi. Na tak način pridemo do vzorčnih »primerov dobre prakse«.

KLJUČNE TOČKE

- Previdno si izberite posameznike, s katerimi delate – nanje glejte kot na »osrednje like«.
- Poiščite posameznike, ki so mnenjski voditelji, skupnost pa jih spoštuje.
- Če so vaši projekti uspešni, naj jih ti posamezniki izpostavljajo v lokalnih medijih in na neuradnih komunikacijskih omrežjih.
- Na ogled terena peljite posameznike, ki so naklonjeni vašim projektom, saj lahko na ta način člani skupnosti na lastne oči vidijo (in ne le slišijo), kako stvari potekajo, in se seznanijo z določenimi metodami za zmanjševanje konfliktov.
- Ogledi terena med drugim krepijo tudi komunikacijo med ljudmi, ki se ukvarjajo z enako dejavnostjo (npr. med kmeti).
- Ogledi terena lahko vplivajo na to, da tudi drugi hitreje sprejmejo določene prakse oz. metode.

UČINEK VZORČNIH PROJEKTOV

Vlaganje v določen vzorčni projekt, v katerega je vključen posameznik ali manjša skupina posameznikov, lahko drugim predstavlja zgled in ima naslednje štiri ključne rezultate:

1. Neposredno zmanjšanje konfliktov z velikimi zvermi:
  - manj odškodninskih zahtevkov,
  - manj posledic za velike zveri (npr. odlovi, premestitve ali odstrel).
2. Med posamezniki in skupinami, ki izvajajo projekte, se ustvari zaupanje.
3. Predstavlja nekakšen preizkusni poligon za obetavne nove tehnologije, prakse in družbene procese.
4. Služi kot preizkušen model in pomaga pri širjenju inovativnih preventivnih metod na druga območja.

Pomembnost partnerstev

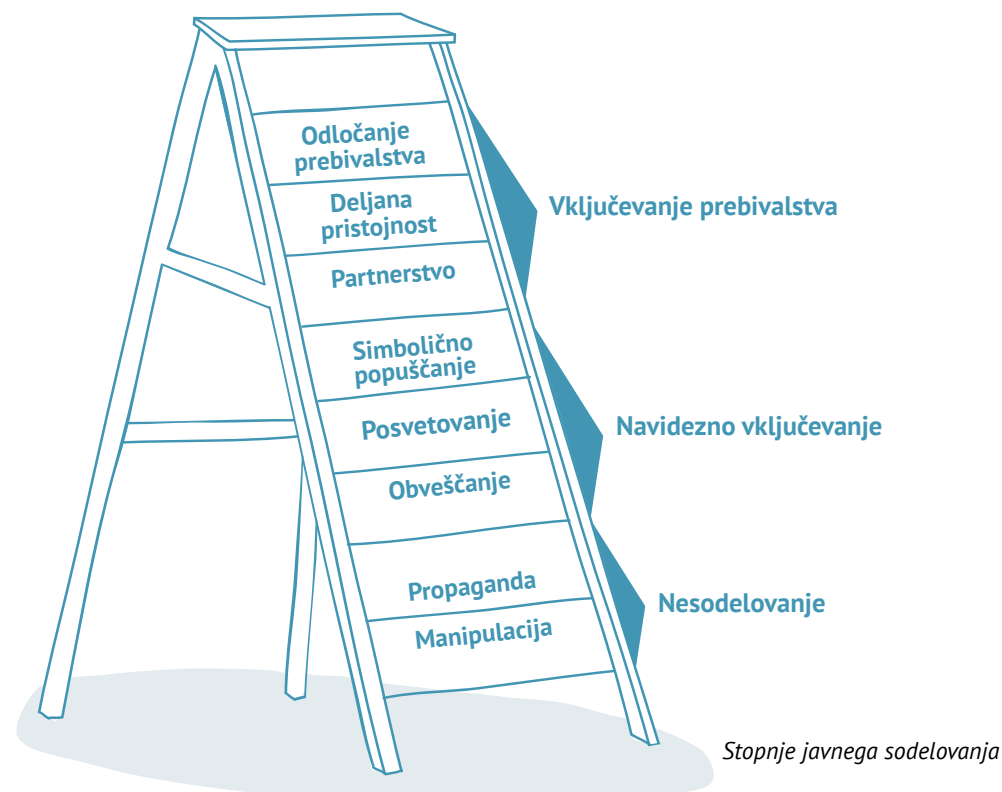
Dobra partnerstva vključujejo raznolike deležnike v določenem okolju in koristijo tako lokalnim skupnostim kot velikim zverem. Pristop, ki temelji na partnerstvu, spodbuja dogovore glede delitve odgovornosti, to pa krepi sodelovanje in usklajevanje med posamezniki, institucijami in vladami. Na začetku bo morda res potrebno več časa, da zgradite močna partnerstva, toda vlaganje v dobro sodelovanje in odnose obrodi sadove in prinese dobre zamisli, spretnosti in sredstva za zmanjšanje konfliktov z velikimi zvermi. Strokovno znanje, različne veščine (npr. lokalni strokovnjaki, lovci, cenilci škod) in finančna sredstva se lahko s pridom izkoristijo za doseganje najboljših rezultatov. Prednost raznolikega partnerstva je tudi, da lahko odraža vrednote lokalnih in interesnih skupnosti.

Ministrstva in agencije, ki so zakonsko odgovorni za upravljanje velikih zveri v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem, morajo razmisliti, kako želijo sodelovati s posamezniki in lokalnimi skupnostmi, ter jasno razumeti njihovo vlogo pri sodelovanju, saj bo to ključno za uspeh.

Lestvica sodelovanja

(Arnstein, 1969)

Arnsteinova »Lestvica sodelovanja« je koristna, saj si z njeno pomočjo lahko predstavljamo različne stopnje sodelovanja, ki ga vladne organizacije v procesu načrtovanja lahko ponudijo prebivalstvu. Spodnja shema prikazuje, da partnerstva zahtevajo precejšnjo stopnjo delitve odgovornosti s strani vlade.

Prizadevajte si za dolgoročne, trajnostno naravnane pristope

Zmanjševanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi bo ne nazadnje odvisno od strpnosti lokalnih prebivalcev do medvedov in volkov. Odvisno bo tudi od tega, ali bodo ljudje pripravljeni pokazati občutek soodgovornosti do problema. Tako bodo čutili skupno dolžnost in tudi skupno pristopili k reševanju problematike sobivanja z rjavim medvedom in volkom, saj ne bodo podvrženi klasičnemu upravljavskemu piramidnemu modelu, kjer bi se pretežno pasivno zanašali na posredovanje zunanje institucije ali oblasti.

To seveda ne pomeni, da pri tem ustrezna vladna ali nevladna organizacija ne igra vloge. Pravzaprav bi marsikje morale vladne in nevladne organizacije bolj sodelovati, da se tako zagotovijo sredstva in podpora za skupno reševanje problema. Trajnostne rešitve morajo biti praktične, stroškovno učinkovite in prilagojene določenemu okolju, kjer je prisoten konflikt med človekom in velikimi zvermi. V idealnih okoliščinah posamezniki in skupnosti sodelujejo ter razvijejo in prenašajo prakse in metode za zmanjševanje teh konfliktov. Na ta način omogočajo sobivanje lokalnega prebivalstva z medvedom in volkom, kar ne nazadnje postane splošno sprejeta norma.

Učinkovitost pri zmanjševanju konfliktov med človekom in velikimi zvermi					
	Manj učinkovito		Učinkoviteje		Najučinkoviteje
	Oblika vključenosti lokalnega prebivalstva	Prepuščeni so sami sebi.	Poveste jim, kako ukrepati.	Sami naredite zanje (model odvisnosti od strokovne pomoči).	Pokažete jim, kako narediti (prenos tehnologij).
Rezultat	Ljudje iztrebijo medvede.	Ljudje sčasoma iztrebijo medvede.	Program lahko uspe, a je drag in ni trajnostno naravnan.	Bolj trajnostno naravnan program.	Sobivanje z velikimi zvermi postane splošno sprejeta norma.

(Povzeto po Wilson in sod., 2013)

Zaključki

Učinkovita komunikacija je ključnega pomena pri ohranjanju in upravljanju populacij velikih zveri tako v formalnem kot neformalnem smislu. Na neformalni stopnji imajo cenilci škod in člani intervencijskih skupin vsakodnevne priložnosti, da zgradijo odnose, ki temeljijo na zaupanju, in poskrbijo, da jih skupnosti spoštujejo. Na formalni stopnji pa splošno skupinsko sodelovanje in dober proces odločanja poskrbita za to, da so vsi deležniki seznanjeni s strokovnimi podatki, o katerih lahko razpravljajo, iščejo rešitve in na koncu tudi ukrepajo. Učinkovita komunikacija vodi k razumevanju različnih vrednot lokalnih in interesnih skupnosti. Splošno gledano naj se v komunikaciji uporabljata jezik oz. besedišče brez groženj in pristop brez zagovarjanja vnaprej privzetih stališč (ang. non-advocacy approach). Če dobro razumete vrednote in potrebe lokalnih skupnosti in ste med komunikacijo z njimi pripravljeni poslušati vse »po lestvici od spodaj navzgor«, lahko oblikujete dobre komunikacijske strategije.

Trajnostno sobivanje z velikimi zvermi je dolgoročno odvisno od tega, kako so lokalni prebivalci vključeni v reševanje problema. V idealnih okoliščinah bo učinkovito sodelovanje s skupnostmi pripeljalo do ustaljenega sobivanja ljudi in velikih zveri, ki bo postalo del splošno sprejetih kulturnih norm v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Hrvaškem.

Tako kot ima področje upravljanja populacij velikih zveri svoj položaj, imajo tudi cenilci škod in člani intervencijskih skupin edinstveno mesto. Izkoristite priložnost, da postanete učinkovit ambasador oz. zastopnik velikih zveri in skupnosti, ki sobivajo z njimi. Vzemite si čas in prisluhnite lokalnim prebivalcem, pri tem pa na stvari glejte s širokega zornega kota, saj boste tako lažje razumeli, kako različne skupnosti dojemajo problem sobivanja z velikimi zvermi. Kadar je mogoče, pa iščite preventivne, proaktivne in trajnostne rešitve, ki služijo skupnim in ne posebnim interesom.

Viri in literatura

- Arnstein S. R. 1969. A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35: 216–224.
- Barlow A. C., Greenwood D. C., Ahmad I., Smith J. 2010. Use of an action-selection framework for human-carnivore conflict in the Bangladesh Sundarbans. *Conservation Biology* 24: 1338–1347.
- Bekov M. 2001. Human–carnivore interactions: adopting proactive strategies for complex problems. Str. 179–195 v Gittleman J. L., Funk S., Macdonald D. W., Wayne R., ured. *Carnivore Conservation*. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom.
- Bodie G. D., Vikery A. J., Cannava K., Jones S. M. 2015. The role of “active listening” in informal helping conversations: Impact on perceptions of listener helpfulness, sensitivity, and supportiveness and discloser emotional improvement. *Western Journal of Communication* 70: 151–173.
- Bormann B. T., Wagner F., Wood G., Algeria J., Cunningham P., Brooks M., Friesema P., Berg J., Henshaw J. 1999. *Ecological stewardship: A common reference for ecosystem management*. Elsevier Science Ltd., Oxford, United Kingdom.
- Brunner R. D., Colburn C. H., Cromley C. M., Klein R. A., Olson E. A. (ured.). 2002. *Finding common ground: governance and natural resources in the American West*. Yale University Press, New Haven, Connecticut, USA.
- Burnett G. 2013. *Community-based approach to conservation for the 21st Century. Conservation and the Environment: Conservative Values, New Solutions*.
<www.leadingwithconservation.org/reports/>. Accessed 8 Dec 2015.
- Can O. E., D’Cruze N., Garshelis D.L., Beecham J., Macdonald D.W. 2014. Resolving human-bear conflict: A global survey of countries, experts, and key factors. *Conservation Letters*, November/December 7:501–513.
- Clark S. G. 2002. *The Policy Process: A practical guide for natural resource professionals*. Yale University Press, New Haven, Connecticut, USA.
- Conover M. 2001. *Resolving human-wildlife conflicts: The science of wildlife damage management*. Lewis Publishers, Boca Raton, Florida, USA.
- Elfström M., Zedrosser A., Støen O-G., Swenson J. E. 2014a. Ultimate and proximate mechanisms underlying the occurrence of bears close to human settlements: Review and management implications. *Mammal Review* 44: 5–14.
- Elfström M., Zedrosser A., Jerina K., Støen O-G., Kindberg J., Budic L., Jonozovič M., Swenson J.E. 2014b. Does despotic behavior of food search explain the occurrence of problem brown bears in Europe? *The Journal of Wildlife Management* 78:881-893.

- Gittleman J.L., Funk S., Macdonald D., Wayne R. (ured.). 2001. *Carnivore Conservation*. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom.
- Houston M. 2009. *A quantitative content analysis of attitude expressions toward wolves in the United States and Canadian print news media, 1999–2008*. Thesis, Ohio State University, Columbus, USA. <<https://etd.ohiolink.edu/>>. Accessed 10 Dec 2015.
- Huber Đ. 2008. Large carnivore management in Croatia. Str. 90–99 v Potts R. G., Hecker K., ured. *Coexistence of large carnivores and humans: Threat or benefit? Symposium Proceedings of CIC-International Council for Game and Wildlife Conservation, Budakeszi, Hungary*.
- Huber Đ., Jakšić Z., Frković A., Štahan Ž., Kusak J., Majnarić D., Grubešić M., Kulić B., Sindičić M., Majić Skrbinišek A., Lay V., Ljuština M., Zec D., Laginja R., Francetić I. 2008. *Brown bear management plan for the Republic of Croatia*. Ministry of Regional Development, Forestry and Water Management, Directorate for Hunting Ministry of Culture, and Directorate for the Protection of Nature, Zagreb, Croatia.
- Jerina K., Krofel M., Mohorović M., Stergar M., Jonozovič M., Seveque A. 2015. Analysis of occurrence of human-bear conflicts in Slovenia and neighboring countries. *Slovenia Forest Service – LIFE DINALP Bear project*, Ljubljana, Slovenia.
- Jonkel J.J. 2006. *Living with predators project: Preliminary overview of grizzly bear management and mortality 1998–2005*. Montana Department of Fish, Wildlife and Parks-Region 2, Missoula, USA.
- Kendall K. C., Stetz J. B., Boulanger J., Macleod A. C., Paetkau D., White G. C. 2009. Demography and genetic structure of a recovering brown bear population. *Journal of Wildlife Management* 73: 3–17.
- Knott E. J., Bunnefeld N., Huber D., Reljic S., Kerezi V., Milner-Gulland E. J. 2014. The potential impacts of changes in bear hunting policy for hunting organizations in Croatia. *European Journal of Wildlife Research* 60: 85–97.
- Lasswell H. D. 1971. *A pre-view of policy sciences*. American Elsevier, New York, New York, USA.
- Lemlin R. H. 2008. Impacts of the cancellation of the spring bear hunt in Ontario, Canada. *Human–Wildlife Conflicts* 2: 5–7.
- Linnell J.C., Odden J., Smith M.E., Aanes R., Swenson J.E. 1999. Large carnivores that kill livestock: Do ‘problem individuals’ really exist? *Wildlife Society Bulletin* 27: 698–705.
- Mace R. D., Carney D.W., Chilton-Radandt T., Courville S.A., Haroldson M.A., Harris R. B., Jonkel J., McLellan B., Madel M., Manley T., Schwartz C., Servheen C., Stenhouse G., Waller J. S., Wenum E. 2012. Grizzly bear population vital rates and trend in the Northern Continental Divide Ecosystem, Montana. *The Journal of Wildlife Management* 76: 119–128.
- Madden F., McQuinn B. 2014. Conservation’s blind spot: The case for conflict transformation in wildlife conservation. *Biological Conservation* 178: 97–106.

Mattson D. J. 1990. Human impacts on bear habitat use. *International Conference on Bear Research and Management* 8: 33–56.

Mattson D. J., Herrero S., Wright R. G., Pease C. M. 1996. Designing and managing protected areas for grizzly bears: How much is enough? str. 133–64 v Wright R.G., ured., *National parks and protected areas: Their role in environmental protection*. Blackwell Science, Cambridge, Massachusetts, USA.

Miller J. R. B. 2015. Mapping attack hotspots to mitigate human–carnivore conflict: approaches and applications of spatial predation risk modeling. *Biodiversity and Conservation* 24: 2887–2911.

Obbard M. E., Howe E., Wall L., Allison B., Black R., Davis P., Dix-Gibson L., Gatt M., Hall M. 2014. Relationships among food availability, harvest, and human-bear conflict at landscape scales in Ontario, Canada. *Ursus* 25: 98–110.

Primm S. A. 1996. A pragmatic approach to grizzly bear conservation. *Conservation Biology* 10: 1026–35.

Primm S. A., Murray K. 2005. Grizzly bear recovery: Living with success? str. 99–137 v Clark T. W., Rutherford M. B., Casey D., ured. *Coexisting with large carnivores: Lessons from Greater Yellowstone*. Island Press, Washington, D. C., USA.

Primm S., Wilson S. M. 2004. Re-connecting grizzly bear populations: Prospects for participatory projects. *Ursus* 15: 104–114.

Servheen C. 1989. The management of the grizzly bear on private lands: Some problems and possible solutions. Str. 195–200 v Bromley M., ured., *Bear-people conflicts. Proceedings of a symposium on management strategies*. Department of Culture and Communications, Yellowknife, Northwest Territories, Canada.

Skills You Need (SYN). 2016. SYN homepage. <<http://www.skillsyouneed.com/ips/active-listening.html>>. Accessed 22 Feb 2016.

Spencer R. D., Beausoleil R., Martorello D. 2007. How agencies respond to human–black Bear conflicts: a survey of wildlife agencies in North America. *Ursus* 18: 217–229.

Steyaert S. M. J. G., Kindberg J., Swenson J. E., Zedrosser A. 2013. Male reproductive strategy explains spatiotemporal segregation in brown bears. *Journal of Animal Ecology* 82: 836–845.

Training Resources for the Environmental Community (TREC). 2014. Senior Leadership Program 2013–2014 Field Guide.

Treves A., Wallace R. B., White S. 2009. Participatory planning of interventions to mitigate human-wildlife conflicts. *Conservation Biology* 23: 577–1587.

Weiss J. A. 1989. The powers of problem definition: The case of government paperwork. *Policy Sciences* 22: 92–121.

Wilson S. M., Graham J. A., Mattson D. J., Madel M. J. 2006. Landscape conditions predisposing grizzly bears to conflict on private agricultural lands in the western U.S.A. *Biological Conservation* 130: 47–59

Wilson S. M., Clark S. G. 2007. Resolving human-grizzly bear conflicts: An integrated approach in the common interest. Str. 137–163 v Hanna S. in Scott Slocombe D., ured. *Fostering Integration: Concepts and practice in resource and environmental management*. Oxford University Press, Oxford, United Kingdom.

Wilson S. M., Neudecker G. A., Jonkel J. J. 2013. Human-grizzly bear coexistence in the Blackfoot River watershed, Montana: Getting ahead of the conflict curve. Str. 177–214 v Clark S. in Rutherford M., ured. *Large carnivore conservation: Integrating science and policy in the North American West*. University of Chicago Press, Chicago, USA.

Finančna podpora pri izdaji priročnika:

Projekt LIFE DINALP BEAR – Finančni instrument evropskega finančnega programa LIFE

Dodatna podpora:

Trust for Mutual Understanding

Pumpkin Hill Foundation

Bunting Family Foundation

Northern Rockies Conservation Cooperative (NRCC)

O projektu:

Akronim: LIFE DINALP BEAR

Naslov projekta: Celovito upravljanje in varstvo rjavega medveda v severnih Dinaridih in Alpah

Referenca: LIFE13 NAT/SI/000550

Časovni okvir projekta: 1. 7. 2015 – 30. 6. 2019

Spletna stran: www.dinalpbear.eu

Lahko nam sledite tudi na Facebooku (www.facebook.com/dinalpbear) in Twitterju (www.twitter.com/dinalpbear).

E-naslov: dinalpbear@gmail.com

O priročniku:

Avtor: Seth M. Wilson

130 Pattee Creek Drive

Missoula, Montana – 59801 - USA

swilson@bigsky.net

Založnik: Zavod za gozdove Slovenije

Ilustracije: Nuša Stanojević Suwa

Grafično oblikovanje: Nuša Stanojević Suwa, Rok Oblak

Prevod: Vesna Kovač

Jezikovni pregled: Polona Logar, Matej Bartol

E-izdaja, digitalna različica dostopna na: www.dinalpbear.eu in www.nrccooperative.org

Ljubljana, 2016

O avtorju:

Dr. Seth Wilson je član strokovne skupine, ki se v okviru IUCN ukvarja z reševanjem konfliktov med človekom in medvedom. Poleg tega dela tudi kot raziskovalec pri nevladni organizaciji *Northern Rockies Conservation Cooperative* in kot zunanji svetovalec na Univerzi v Montani, Fakulteti za gozdarstvo in ohranjanje narave.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

599.74(0.034.2)

WILSON, Seth M.

Priročnik za razumevanje in reševanje konfliktov med človekom in velikimi zvermi [Elektronski vir] : strategije in nasveti za uspešno komunikacijo in sodelovanje z lokalnimi skupnostmi / Seth M. Wilson ; ilustracije Nuša Stanojević Suwa ; prevod Vesna Kovač. - E-izd. - EL knjiga. - Ljubljana : Zavod za gozdove Slovenije, 2016

ISBN 978-961-6605-25-0 (pdf)

285264896

Projektni partnerji

Sofinanciranje

Ta priručnik ponuja nove metode in inovativne pristope za terensko osebje, ki skrbi za ohranjanje in upravljanje populacij rjavega medveda in volka. Priručnik vsebuje praktične nasvete za učinkovito komunikacijo z deležniki in preizkušene strategije za vzpostavitev sodelovanja z ljudmi, ki sobivajo z velikimi zvermi. Pozitiven delovni odnos med upravljavci populacij prostoživečih živali, lokalnimi skupnostmi in drugimi deležniki je ključnega pomena za učinkovito obvladovanje, zmanjševanje in preprečevanje konfliktov z velikimi zvermi.

Priručnik je namenjen cenilcem škod, ki jih povzročijo velike zveri, in tistim, ki neposredno sodelujejo pri upravljanju populacij teh karizmatičnih živalskih vrst. Opremi jih z napotki za opravljanje dela ambasadurjev oz. zastopnikov velikih zveri in jim pomaga pri razvijanju komunikacijskih spretnosti, nepogrešljivih pri delu z različnimi deležniki. Priručnik bo bralca pripravil na uspešno sodelovanje s skupnostmi, saj na jasn način povezuje teorijo in prakso.

LIFE
DINALP
BEAR

LIFE13 NAT/SI/000550